

– EST. 1991 –

Batthyány Lajos

ALAPÍTVÁNY

Fekete Rajmund:

A halhatatlan elnök

Batthyány Lajos Alapítvány Doktori Ösztöndíjprogram 2020/2021

BLA_katedra

Bevezetés

„Hittük, hogy halhatatlan vagy, itt maradsz velünk”

(Thomas Davis)

Habár közel hat évtizede már, hogy 1962. november 22-én merénylet áldozata lett John Fitzgerald Kennedy, az Amerikai Egyesült Államok elnöke, beszédei mind a mai napig kiemelt helyet foglalnak el nemcsak az amerikai, de a világtörténelem híres szövegei között is.¹ Egy közvélemény-kutatáson a megkérdezettek hatvan százaléka „nagyszerű vagy közel nagyszerű” elnökként tekint rá.² A C-SPAN 2017-ben 91 történész véleményét összegezte, az elnöki rangsorban pedig JFK a nyolcadik helyen végzett ott, ahol többek között az elnökök erkölcsi tekintélyét, valamint válságkezelési képességét értékelték.³ Mégis miért van az, hogy az utókor számára Kennedy testesíti meg a „nagyszerű” elnököt, miközben valós politikai teljesítménye inkább a közép-szerű elnökök közé kellett volna sorolnia őt? Mi a Kennedy-varázs oka? Tanulmányomban ennek járok utána.

A fáklya új kézbe kerül

„Könnyű Kennedynak felkelni és felolvasni Sorensen beszédeit.”

(Richard Nixon)

John F. Kennedy a szoros választási győzelmet követően úgy gondolta, hogy kormányzati ciklusának elindításához nincs fontosabb tényező, mint egy hatásos és emlékezetes beiktatási beszéd, mellyel felrázza az amerikai népet. Kennedy a lehető legélesebb határvonalat kívánta meghúzni elődje sodródása és egy megújult hatalom ígérete közé. Ennek érdekében pedig

¹ Wolff, Barbara: ‘I Have a Dream’ leads top 100 speeches of the century. In: *University of Wisconsin-Madison News*, 1999. december 15. (Link: <https://news.wisc.edu/i-have-a-dream-leads-top-100-speeches-of-the-century/>)

Mentés ideje: 2021. február 4.; A *Time* magazin listája: <http://content.time.com/time/specials/packages/completelist/0,29569,1841228,00.html> (mentés ideje: 2020. december 16.)

² Americans remember JFK for more than just his death. In: *YouGov*, 2013. november 23. (Link: <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports/2013/11/23/americans-remember-jfk-more-just-his-death>)

Mentés ideje: 2021. február 4.

³ C-SPAN Releases Third Historians Survey of Presidential Leadership. In: C-SPAN, 2017. február 17. (Link: <https://www.c-span.org/presidentsurvey2017/>) Mentés ideje: 2020. december 16.

mindent meg is tett: elrendelte, hogy cilindert kell viselni a beiktatási szertartáson, ellentétben a puha feketekalappal, amelyet Eisenhower tett kötelezővé még 1952-ben.⁴ JFK a Frank Sinatra által szervezett beiktatási bálon afroamerikai hölgyekkel táncolt, a parádén pedig Marian Anderson énekelte el a nemzeti himnuszt. A beiktatásra meghívták Robert Frost költőt, hogy olvasson fel egy verset az ünnepségen, mellyel Kennedy kifejezte, milyen nagyra tartja „*a gondolat és a képzelet embereit*”⁵ – aminek a hiánya általános vélemény szerint Eisenhower elnökségének egyik nagy hiátusa volt. Richard Cushing bíboros részvétele a beiktatáson szintén erős üzenettel, mégpedig a vallás fontosságával bírt. Az eseményen népes családja vette körbe, ezzel is erősítve a családja fontosságát, valamint azt, hogy John F. Kennedy megválasztásával nem egy embert, hanem egy egész dinasztiát választottak maguknak az amerikaiak.

Bármennyire is megdöbbentő, de a rendkívüli időjárási viszonyok is⁶ is meghatározó szerepet játszottak a beiktatásban, „*amely a mazsorettek lábát kékre fagyasztotta, hasonlóképpen a pálcaforgatók kezét, s arra kényszerítette a szépségkirálynőket, hogy flanelnadrágot és nagykabátot vegyenek magukra.*”⁷ Ennek ellenére JFK végig fedetlen fővel és nagykabát nélkül tette le az esküt, mondta el a beszédét, s nézte végig a három és fél óras beiktatási parádét, ezzel a fiatalságot, az erőt és az egészséget sugározva, amelyet csak felerősített napbarnított bőre és hófehér fogai. Arról persze senkinek sem volt tudomása, hogy a viktoriánus kori eleganciát megidéző, Samuel Harris által szabott kétsoros öltönye alatt valójában termoruhát viselt.⁸ Fennkölt, antikommunista szónoklata pedig felrázta a fagyponat alatti hidegben összegyűlt több tízezer embert. A mindössze 1 364 szóból álló, 13 perc 59

⁴ Dallek, Robert: *Befejezetlen élet. John F. Kennedy 1917-1963*. GABO, Budapest, 2004. 366. o.

⁵ Uo. 368. o.

⁶ Samenow, Jason: Inauguration Weather: The Case of Kennedy. In: *The Washington Post*, 2009. május 1. (Link: http://voices.washingtonpost.com/capitalweathergang/2009/01/inauguration_weather_the_case.html) Mentés ideje: 2021. április 6.; Grieser, Justin: Washington, D.C. presidential inauguration weather history. In: *The Washington Post*, 2013. január 16. (Link: https://www.washingtonpost.com/blogs/capital-weather-gang/post/washington-dc-presidential-inauguration-weather-history/2013/01/16/5def1200-5ff3-11e2-b05a-605528f6b712_blog.html) Mentés ideje: 2021. április 6.; Bernstein, Leonard. Nelson Aldrich által készített interjú, 1965. július 21. *John F. Kennedy Library Oral History Program*. 3. o.

⁷ Baker, Russel: Capital Paraders Don Overcoats To Pass in White House Review. In: *The New York Times*, 1961. január 21. 1. és 9. o.

⁸ Clarke, Thurston: *Ask Not. The Ingauguration of John F. Kennedy and the Speech that Changed America*. Penguin Books, New York, 2010. Apple Books ed. 23. o.

másodpercig tartó beszédet⁹ Eisenhower „*nagyon-nagyon kiválónak*” nevezte, míg a republikánus párti kisebbségi vezető, Everett Dirksen szenátor „*felemelőnek s reménykeltőnek*” találta azt. Truman úgy vélte, a beszéd „*pontosan az volt, amit az embereknek hallani kellett és aminek a szellemében élniük kellene.*”¹⁰

Kennedy beiktatási beszéde nem csak a politikát, de a közvéleményt is lenyűgözte: a frissen beiktatott elnök elfogadottsága 72 százalékon állt.¹¹ Ezért sem véletlen, hogy a Kennedyt követő elnökök sokszor támaszkodtak retorikailag és tartalmilag is JFK beszédére. A közvélemény-kutatás pedig alátámasztotta, hogy Kennedy sikeresen vette elnökségének első akadályát és „*a fáklyát [tényleg] az amerikaiak új generációja vette kezébe*”.¹² Az eufória azonban nem tartott tovább három hónapnál.

Világkonfliktusok szorításában

„*Kiméretlen küzdelem elé nézünk a világ minden sarkában.*”

(John F. Kennedy)

A fiatal elnök teljes mértékben tisztában volt azzal, hogy amennyiben lendületben akar maradni, haladéktalanul bizonyítania kell. Azonban a Washingtonban eltöltött több mint egy évtized megtanította arra, hogy belpolitikai ügyekből szinte lehetetlen vállalkozás nemzeti egységet kovácsolni, míg egy-egy jól irányzott külpolitikai döntéssel maga mellé állíthatja a nemzetet. Amikor öt nappal a beiktatását követően rendhagyó módon élő televíziós

⁹ A legrövidebb, mindössze 135 szóból álló, kevesebb mint két percig tartó beszédet a második elnöki mandátumát megkezdő George Washington mondta el 1793. március 4-én, mely összesen öt mondatból állt. Washington hagyományt teremtett, hiszen az őt követő újraválasztott elnökök a második alkalommal általában jóval rövidebb szónoklatokat intéztek. A leghosszabb beiktatási beszéd viszont William Henry Harrisonhoz köthető, aki 8 460 szavas, 1 óra 45 percen át tartó beiktatási beszédet tartott 1841. március 4-én. Az ő nevéhez fűződik a legrövidebb elnöki ciklus is: mindössze 32 napot 12 órát és 30 percet töltött hivatalában, miután belehalt a beiktatási ceremónián elkapott tüdőgyulladásba. *POTUS Inaugural Address Length* (Link: <https://www.potus.com/presidential-facts/inaugural-address-length/>) Mentés ideje: 2021. április 7.

¹⁰ Dallek, Robert: i.m. 371. o.

¹¹ Saad, Lydia: Trump Sets New Low Point for Inaugural Approval Rating. In: *Gallup*, 2017. január 23. (Link: <https://news.gallup.com/poll/202811/trump-sets-new-low-point-inaugural-approval-rating.aspx>) Mentés ideje: 2021. április 7.; Jones, Jeffrey M.: Biden Begins Term With 57% Job Approval. In: *Gallup*, 2021. február 4. (Link: <https://news.gallup.com/poll/329348/biden-begins-term-job-approval.aspx>) Mentés ideje: 2021. április 7.

¹² MacArthur, Bran (szerk.): *A XX. század nagy beszédei*. Agave Könyvek, Budapest, 2006. 186. o.

sajtótájékoztatót tartott,¹³ bejelentette, hogy a szovjetek szabadon engedték azt a két pilótát, akiknek a gépét még 1960 júliusában lőtték le. Ezzel a sikerrel megalapozhatta szavahihetőségét, mint a külpolitikában jártas és dörzsölt vezetőjét, aki elődje elhibázott külpolitikáját próbálja korrigálni. A külpolitikát érintő kérdésekre adott határozott és részletesen válaszok pedig előrevetítették, hogy Kennedy a lehető legszorosabb ellenőrzés alá akarja vonni nemcsak a külpolitika irányítását, de annak kommunikációját is,¹⁴ valamint kordában kívánja tartani „*a katonai-ipar komplexum... nem kívánatos befolyását*” is.¹⁵ Kennedy hivatali idejének kezdetétől fogva konfliktusos viszonyt ápolt a fegyveres erők főnökeivel, melyet többek között a második világháborús emlékei tápláltak. Azonban a Disznó-öbölben elszenvedett fiasco – mellyel ráadásul legitimálta Fidel Castro Kubáját¹⁶ – csak felerősítette ezen érzéseit. Azzal viszont, hogy április 21-én kiállt a nyilvánosság elé és tulajdonképpen egyszemélyi felelősséget vállalt a kudarcért,¹⁷ Kennedy presztízsen nem esett csorba, ugyanis a megkérdezettek 82 százaléka elégedett volt politikai teljesítményével. „*Minél rosszabb leszek, annál népszerűbbé válok*” – reagált a kutatás eredményére.¹⁸

Részben a közvélemény szavát meghallva döntött úgy Kennedy, hogy létrehozza a Békehadtestet (*Peace Corps*), melyet egyesek csak „*Kennedy gyermekhadtestének*” nevezték el.¹⁹ A programmal az elnök nem titkolt célja az volt, hogy az amerikai életmódot állítsák követendő példaként a világ elé, amely Kennedy örökségének egyik tartós bizonyítékául szolgált. A demokrata és a republikánus kormányzatok egyaránt támogatták ezt a döntést.

¹³ Kennedy, John F. 1961. január 25-i sajtótájékoztatója (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-press-conferences/news-conference-1>) Mentés ideje: 2021. április 8.

¹⁴ Hogy megakadályozzák azt, hogy a nukleáris háborúra kiéhezett katonai vezetők aláássák az amerikai elnök és Moszkva békülékeny gesztusait, januárban elrendelték, hogy minden aktív szolgálatban lévő tisztnek a nyilvánosságnak szánt nyilatkozatait jóvá kell hagynatni a Fehér Házzal.

¹⁵ Eisenhower, Dwight D. 1961. január 17-i búcsúbeszéde (Link: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/eisenhower001.asp) Mentés ideje: 2021. április 11.

¹⁶ Che Guevara nem véletlenül köszönte meg Richard Goodwin elnöki tanácsadónak „*az inváziót, amely óriási politikai győzelmet jelentett a számukra, lehetővé tette a konszolidációt.*” Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume X, Cuba, January 1961-September 1962. Document 257.

¹⁷ Kennedy, John F. 1961. április 21-i sajtótájékoztatója (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-press-conferences/news-conference-10>) Mentés ideje: 2021. április 11.

¹⁸ Schlesinger, Arthur, Jr.: *A Thousand Days. John F. Kennedy in the White House.* A Mariner Book, Boston, 2002. Apple Books ed. 292. o.

¹⁹ Alliance for Progress and Peace Corpse, 1961-1969 (Link: <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/alliance-for-progress>) Mentés ideje: 2021. április 11.

Ugyanez már nem volt elmondható a Szövetség a Haladásért (*Alliance for Progress*) programról,²⁰ melynek keretében szövetséget javasolt az USA és Latin-Amerika között a gazdasági fejlődés, a demokratikus intézmények és a társadalmi igazságosság előmozdítására. Habár beszéde a latin-amerikai nagyköveteknek szívhez szóló volt, mégsem sikerült mindenkit meggyőzni annak fontosságáról és komolyságáról, így a program megrekedt a retorika szintjén.²¹

Amikor május 25-én beszédet intézett a Kongresszushoz, először szólt arról, hogy az évtized vége előtt embert küldenek a Holdra és vissza is hozzák a Földre.²² Beszédének retorikája egybecsengett az új határvidék szellemiségével és lendületével. Döntése gazdasági, politikai, innovációs és nem utolsósorban PR-alapú is volt, hiszen az elnök felismerte, hogy a sikeres űrutazásokból származó tudósítások²³ nemcsak a közvéleményt állíthatják a Hold-program mellé, de erősíthetik az ő politikai képét is. Az Apollo-program 1963-tól teljes gőzerővel haladt, melynek gyümölcse 1969. július 20-án érett be, amikor Neil Armstrong és Edwin Aldrin sikeres leszállást hajtottak végre a Holdon.

Az elnök kongresszusi beszéde alkalmat adott arra is, hogy kifejtse, miért utazik Európába és találkozik De Gaulle-lal, illetve Hruscsovval. Az elnöki párt Párizsban filmsztárokat meghazudtoló fogadtatásban részesítették, mely annak volt betudható, hogy a franciául kiválóan beszélő Jackie Kennedy egy interjúban Franciaország lányaként mutatkozott be.²⁴ A háromnapos látogatás tökéletes példája volt annak, amikor a szimbólumok győzelmet arattak a tartalom felett: a fényképek és a televíziós vágóképek növelték az amerikai elnök presztízsét, amelyeken együtt mutatták őt De Gaulle-lal.

²⁰ Rabe, Stephen G.: John F. Kennedy and Latin America: The “Thorough, Accurate, and Reliable Record” (Almost). In: *Diplomatic History*, 1999. nyár, Vol. 23., No. 3., 539-552. o.

²¹ Mann, Thomas C. Larry J. Hackman által készített interjú, 1968. március 13. *John F. Kennedy Library Oral History Program*. 9-10. o.

²² Kennedy, John F. 1961. május 25-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/united-states-congress-special-message-19610525>) Mentés ideje: 2021. április 11.

²³ A *Time* magazin május 12-i számában címlapon hozta Alan Shepard űrhajós történelmi tettét. A *New York Times* is több cikkben foglalkozott ezzel a történelmi nappal. A *Life* magazin pedig, amelyik korábban megvásárolta a tudósítói jogokat a fellövésről, hatásos képsorozatban mutatta be Shepard nem mindennapi kalandját (Emotions of the Nation. In: *Life*, 1961. május 12. 18-27. o.; The Spaceman’s Wife: ‘Alan was in his Right Place.’ In: *Life*, 1961. május 12. 28-31. o.; The Astronaut’s Story of the Thrust into Space. In: *Life*, 1961. május 19. 24-31. o.; Hero’s Welcome and Week Off. In: *Life*, 1961. május 19. 32-35. o.).

²⁴ Hill, Clint és McCubbin, Lisa: *Mrs. Kennedy és én*. Könyvmolyképző, Szeged, 2015. 102. és 113-115. o.

Kezdetben úgy tűnt, hogy a bécsi találkozót követően is ugyanilyen sikereket könyvelhet el a fiatal elnök: amikor június 2-án Hruscsov megérkezett, alig néhányan üdvözölték, míg Kennedyt másnap délelőtt lelkes tömeg fogadta, amint a reptérről a nagykövetségre ment. A két vezető közötti első találkozó szintén Kennedy javára dőlt el azzal, hogy az amerikai nagykövetség lépcsőin lefelé siető elnök az alacsony és zömök Hruscsov fölé magasodott.²⁵ A kétnapos, kardcsörtével fűszerezett találkozó, mely a szovjetek bécsi nagykövete szerint „szívélyes” volt,²⁶ végül sikertelenül zárult, Kennedy pedig úgy érezte, szovjet partnere úgy bánt vele, mint egy kisfiúval, aki ráadásul le is győzte őt.²⁷ A *Time* magazin úgy értékelte, hogy Kennedy rendszere „a valóság döntő próbáján nem működik. A külpolitika terén az eredménye sajnálatra méltó.”²⁸ Alig két hónappal később, augusztus 13-án vasárnap kora reggel pedig megkezdődött a Berlint kettéosztó, mintegy négy méter harminc centiméter magas fal építése. Kennedy szerint – aki kommunikációs szempontból akarta előnyére fordítani az egész helyzetet – maga a fal tulajdonképpen az ég ajándéka volt.²⁹ Ezt támasztja alá egy augusztus 17-én kelt magyar diplomáciai jelentés is, amely szerint „az Egyesült Államoknak nem érdeke, hogy elősegítse a tömeges disszidálásokat az NDK területéről, és az sem érdeke, hogy az NDK-n belül zendüléseket, vagy egyéb, nagyobb arányú konfliktusokat támogasson [...] nem látná értelmét, hogy a közeljövőben Németország egyesítésével komolyan foglalkozzanak.”³⁰ A fal tehát maradt, amely kettéosztotta a várost, Európát és a világot.

John F. Kennedy 1962. október 22-én, washingtoni idő szerint este hét órakor mintegy százmillió amerikai tévénézővel közölte, hogy az USA tengeri blokádot vont Kuba köré, miután bebizonyosodott, hogy a szovjetek középhatótávolságú rakétákat telepítettek az Amerikai Egyesült Államok partjaitól alig százötven kilométerre. És amennyiben a helyzet úgy hozza, kész válaszcsoportot mérni a kommunista államra.³¹ Jellemző volt Kennedyre, hogy egy válsághelyzetet a teljes nyilvánosság előtt kezeljen, és a lehető legnagyobb mértékben a maga hasznára fordítsa a határozott, de rugalmas és óvatos amerikai intézkedéseket. Beszédével pedig sikerült kimozdítania a feleket a kialakult patthelyzetből és a két szuperhatalom bilaterális úton,

²⁵ Reeves, Richard: *President Kennedy: Profile of Power*. Touchstone Book, New York, 1993. 159. o.

²⁶ MNL OL XIX-J-1-j Hruscsov-Kennedy találkozó

²⁷ Dallek, Robert: i.m. 464. o.

²⁸ The Nation. In: *Time*, 1961. június 30. 9-15. o.

²⁹ Dallek, Robert: i.m. 485. o.

³⁰ MNL OL XIX-J-1-j Az Egyesült Államok aktuális külpolitikája, különös tekintettel a jelenlegi berlini helyzetre

³¹ Kennedy, John F. 1962. október 22-i televíziós beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/historic-speeches/address-during-the-cuban-missile-crisis>) Mentés ideje: 2021. április 11.

valamint az ENSZ-ben is kommunikációra kényszerült. Az etikettszerű vádaskodását követően a szovjetek felajánlották, hogy készek kivonni a rakétákat, amennyiben az Egyesült Államok szavatolja, hogy nem szállja meg Kubát. Október 28-án Hruscsov bejelentette, hogy a rakétákat hazaszállítják, ezzel a kubai rakétaválság gyakorlatilag véget ért. A világ a kubai rakétaválságot Kennedy győzelmeként ünnepelte – ahogy maga az elnök is. Hruscsovot a szovjet kommunista párt elnöksége két évvel később leváltotta, az indokok közt megfogalmazódtak „*eszement tervei, elhamarkodott következtetései, meggondolatlan döntései és ábrándokon alapuló cselekedetei*” elleni kifogások is.³²

A történészek egyöntetűen megegyeznek abban, hogy ez volt a hidegháború negyvenöt évének legveszélyesebb pillanata. A kubai rakétaválság története és tanulságai azonban másként látszanak közel hatvan év távlatából. Hruscsov ugyanis a berlini és a kubai válságban is győzelmet aratott. Erőszakos külpolitikájával demonstrálta, hogy a Szovjetunió a vezetésváltás kezdeti bizonytalanságain túllendülve, újra az Amerikai Egyesült Államok egyenrangú tényezője a világpolitikában. Kennedy mindkét esetben morális, kommunikációs győzelemmel vigasztalódhatott és lubickolhatott a dicsőségben, melyet a közvélemény-kutatások is alátámasztottak.³³ A *Saturday Evening Post* az elnök határozott testtartását dicsérte, melyet a válság során tanúsított.³⁴

Szűk egy évvel később, amikor június 26-án JFK Nyugat-Berlinbe érkezett, az emberek „*tapsoltak, integettek, sirtak, éljeneztek, mintha [Jézus] második eljövetele lett volna.*”³⁵ A berlini fal meglátogatása után a városháza előtt, a Rudolf Wilde, ma John Fitzgerald Kennedy téren összegyűlt „*ember arcok tengere*”³⁶ előtt mondta el szenvedélyes beszédét, mely akkora hatással volt a tömegre, mint a náci tömeggyűléseken a túlradó összetartozás érzése.³⁷

³² Johnson, Paul: *Az amerikai nép története*. Akadémia, Budapest, 2016. 856. o.

³³ Smith, Tom W.: The Cuban Missile Crisis and U.S. Public Opinion. In: *The Public Opinion Quarterly*, 2003 nyár, Vol. 67, No. 2., 265-293. o.; Schmidt Mária: *Bevezető előadás a Bosszútól az amnesztiáig – Büntetőpolitika, jogsértések és megtorlás 1956 és 1963 között című konferencián* (Link: <https://schmidtmaria.hu/v/989/>) Mentés ideje: 2021. május 24.

³⁴ Alsop, Stewart és Bartlett, Charles: In Time of Crisis. In: *The Saturday Evening Post*, 1962. december 8. 15-21. o.

³⁵ Schlesinger, Arthur, Jr.: i.m. 884. o.

³⁶ Sorensen, Theodore C.: *Kennedy*. Harper & Row, New York, 1965. 601. o.

³⁷ A tömeg reakciója olyan szélsőséges formát öltött, hogy Adenauer megdöbbenve kérdezte Dean Ruskától: „*Ez azt jelenti, hogy Németországnak egy napon új Hitlerre lesz?*” Reeves, Richard: i.m. 536-537. o.

Diadalmos európai körútja – mely Németországon kívül érintette Olaszországot és Írországot – növelte a mozgásterét az atomcsend-egyezményt előkészítő tárgyalások során, ezért agresszív kampányba kezdett. Még németországi utazása előtt, június 10-én beszédet mondott az American University diplomaosztó ünnepségén, melyen az atomcsend-egyezmény megkötése mellett emelt szót. Az időzítés nem volt véletlen: szónoklatával azt remélte, hogy ellensúlyozni tudja Pekinget a júliusi moszkvai kínai-szovjet csúcson. Beszédében a Szovjetunióval szembeni amerikai magatartás felülvizsgálatát szorgalmazta és felhívta a figyelmet arra, hogy egy szovjet-amerikai konfliktus huszonnégy órán belül elpusztítana „mindent, amit megteremtettünk és amiért dolgoztunk.”³⁸ Egy ilyen katasztrófa elkerülése érdekében jött létre az úgynevezett „forró drót.”³⁹ Szavai azonban nem igazán rázták fel az amerikai népet és az amerikai sajtóban is csak visszafogottan foglalkoztak velük. A kommunista blokk országaiban – köztük Magyarországon is – azonban nagyobb visszhangra talált Kennedy beszéde.⁴⁰ Hogy átvigye az atomcsend-egyezmény ratifikálását, július 26-án a szerződés érdekében ismét beszédet mondott, melyben apokaliptikus képet vizionált.⁴¹ A szerződés mérföldkövet jelentett abban a negyvenöt éves küzdelemben, hogy a hidegháború ne csapjon át egy olyan totális konfliktusba, amely elpusztítaná a Földet. A megállapodás, melyet mindenki Kennedynek tulajdonított, megerősítette a hitet az emberekben, hogy a fiatal elnök akár még a hidegháborút is képes békésen befejezni.

Kennedy számára 1961-ben még elképzelhetetlen volt, hogy másfél évtizeden belül Vietnam lesz az a háborús zóna, ahol bármelyik külföldi konfliktust figyelembe véve – kivéve

³⁸ Kennedy, John F. 1963. június 10-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/american-university-19630610>) Mentés ideje: 2021. április 12.

³⁹ Simon Ágnes és Simon Eszter: Forródrót a hidegháborúban. In: *Aetas*, 19. évf. 3. sz., 2004. 74-86. o.

⁴⁰ Lásd: Kennedy elnök az amerikai külpolitikáról és a szovjet-amerikai kapcsolatokról. In: *Népszabadság*, 1963. június 11. 1. o.; Az Egyesült Államok nem törli meg az atomcsendet. In: *Magyar Nemzet*, 1963. június 11. 1. o.; Kennedy beszéde a szovjet-amerikai viszonyról és a leszerelés kérdéséről. In: *Népszava*, 1963. június 11. 1. o.; A moszkvai tanácskozás az atomcsendről reményekre jogosít. In: *Népszabadság*, 1963. június 12. 1-2. o.; Árkus István: Felismerések és tettek. In: *Népszabadság*, 1963. június 13. 2. o.; 20 év alatt először... Kennedy beszédéről. In: *Népszava*, 1963. június 13. 5. o.; Topping, Seymour: Russians Stirred By Kennedy Talk About Cold War. In: *The New York Times*, 1963. június 13. 1. és 11. o.

⁴¹ Kennedy, John F. 1963. július 23-i televíziós és rádiós beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/nuclear-test-ban-treaty-19630726>) Mentés ideje: 2021. április 12.

természetesen az első és a második világháborút – a legtöbb amerikai katona fog meghalni.⁴² Tény, hogy Kennedy nehéz helyzetet örökölt Eisenhower-től, politikája azonban – a lendületen túl – semmiben sem különbözött elődjétől. Vietnamban csak és kizárólag hidegháborús kontextusban tudta értelmezni, köszönhetően annak, hogy sem tanácsadói körében, sem pedig az adminisztráció körében nem voltak olyan szakemberek, akik értették volna a térséget és annak lelkiületét. Egészen 1963. május 8-ig úgy tűnt, van esély arra, hogy az amerikaiak komolyabb katonai erő bevetése nélkül kezeljék a helyzetet.⁴³ Azonban Ngo Dinh Diem május 8-án a Buddha születésnapját ünneplő tömeg közé lövetett, ezzel kioltva kilenc ember életét, ez pedig országos tüntetéssorozathoz vezetett. Thich Quang Duc szerzetesnek pedig gondja volt rá, hogy az egész világ figyelmét Dél-Vietnamra irányítsa: a 73 éves szerzetes június 11-én egy saigoni főútvonalon felgyújtja magát. Miközben a sajtó polgárháborús helyzetről tudósított, a Kennedy-kormányzat tehetetlennek bizonyult és ellentmondásos nyilatkozatokba bonyolódott.⁴⁴ Kennedy azon döntését, melynek értelmében a katonai tanácsadók számát néhány százról több, mint tizenhatezerre emelte, valamint azt a tényt, hogy beleegyezett a vietnami puccsba, amely Diem és testvérének kivégzéséhez vezetett, többen úgy jellemezték, mint az Amerikai Egyesült Államok későbbi nagyarányú beavatkozásához vezető első lépéseket.⁴⁵ Tény, hogy Diem kivégzésével a centrifugális erők működése lépett életbe, amely nem csupán a vietnami káoszt okozta, hanem kiemelte az elnök gyengeségét: képtelen volt arra, hogy kézben tartsa az eseményeket.

⁴² Az első világháborúban 116 516, míg a második világháborúban 405 399 katona halt meg. A vietnami háborúban 58 220 katona vesztette életét. Bővebben: American War and Military Operations Casualties: Lists and Statistics. In: *Congressional Research Service*, 2020. július 29.

⁴³ Dallek, Robert: i.m. 758-759. o.

⁴⁴ Szeptember 2-án Walter Cronkite-nak nyilatkozva azt mondta, hogy „*Vietnam népének kell győznie ebben a háborúban,*” míg egy héttel később, amikor arról kérdezték, van-e oka kétségbe vonni a dominóelméletet, azt válaszolta: „*Nincs [...] ha Vietnam elesik [...] azt a benyomást is keltené, hogy Kína és a kommunisták jelentik Délkelet-Ázsia jövőjét.*” Kennedy, John F. 1963. szeptember 2-i interjúja (Link: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/kentv.htm>) Mentés ideje: 2021. április 13.; Kennedy, John F. 1963. szeptember 9-i interjúja (Link: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/pentagon2/ps38.htm>) Mentés ideje: 2021. április 13.

⁴⁵ Dallek, Robert: i.m. 804. o.

Politikai szükségszerűség

*Lehet, hogy holnap Berlinbe kell küldenem
az Alabamai Nemzeti Gárdát, és nem akarom,
hogy itthon közben éppen egy forradalom kellős közepén legyünk.”*

(John F. Kennedy)

A Kennedy életével foglalkozó történeti munkák döntő többsége egyetért abban, hogy ezer napjának belpolitikai eredményei kifejezetten szerények voltak. James Patterson szerint a „*belpolitika terén elért teljesítménye aligha nevezhető elképesztőnek*”, melynek okát elsősorban Kennedy „*ötlettelen kormányzásában,*” a liberálisok megvetésében, valamint abban látta, hogy nem volt hajlandó kuncsorogni a kongresszus kegyeiért.⁴⁶ Számszerűsítve azonban Kennedy korántsem szégyenkezhetett elődjeihez, sőt utódjaihoz képest sem.⁴⁷ Sok esetben azonban, mire a törvényjavaslatok oda kerültek, hogy az elnök aláírásával törvényerőre emelkedjenek, gyakran lényegesen megváltoztak ahhoz képest, ahogyan azt Kennedy a Capitol Hillre felküldte. Ezzel kapcsolatos álláspontját Pulitzer-díjas művében azonban már korábban kifejtette: „*egy túrhető vagy gyenge törvényjavaslat még mindig jobb, mint a semmilyen, és bármilyen a javaslat, csak az adok-veszek, egyezkedések útján fogadhatja el a szenátus, a képviselőház, az elnök és a nemzet.*”⁴⁸

JFK fontosabb reformkezdeményezései közül sem az adócsökkentésből, sem az oktatás szövetségi támogatásából, sem a *Medicare*-ből és sem a polgárjogokból hivatali ideje alatt nem lett törvény. Ezt ellensúlyozandó, elnöksége kezdetén Sam Rayburn házelnökkel szövetkezve azon munkálkodott, hogy a tizenkét fős Házsabálybizottságot (*Rules Committee*) tizenöt főre emelje, hogy ezzel két újabb progresszív demokratát juttasson a testületbe. Azonban hiába győztek 217:212 arányban január 31-én, a fenti példák is jól mutatják: Kennedy nem feltétlenül tudta érvényesíteni akaratát egy olyan demokrata többségű kongresszusban, melynek déli képviselői inkább szavaztak együtt a republikánusokkal, minthogy a pártfegyelmet tartsák.

⁴⁶ Patterson, James T.: *Grand Expectations: The United States, 1956-1974*. Oxford University Press, Oxford, 1996. 461. o.

⁴⁷ 1961-ben 54 elnöki törvényjavaslatból 33-at fogadott el a kongresszus, ebből 26-ot az első száz napján, amit 61 százalékos sikerként könyvelhetett el. 1962-ben az újabb 54 törvényjavaslatból 40 jutott törvényerőre, ami 74 százalékos arány. Brogan, Hugh: *Kennedy*. Akadémia, Budapest, 1997. 125. o.

⁴⁸ Kennedy, John F.: *Profiles in Courage*. Harper Collins, New York, 2006. Apple Books ed. 40. o.

Belpolitikai lépései kevésbé formálták a róla kialakult képet, egy mégis akadt, ami nemcsak, hogy befolyásolta, de egyé is vált vele: a polgárjogi mozgalom.

Kennedy beiktatási beszédében mindössze egyetlen alkalommal említette a faji igazságtalanságot, és azt is elsősorban külpolitikai vonatkozásban.⁴⁹ Elnökválasztási kampányához hasonlóan, elnöksége során is rendkívül óvatosan nyúlt a polgárjogi kérdésekhez: megértette, hogy a déliek uralta Kongresszus (legyen az demokrata vagy republikánus) nagy valószínűséggel nem fogják őt radikális polgárjogi ügyekben támogatni, ezzel pedig olyan, hosszasan elhúzódó belpolitikai csatározásokba merült volna el Washington mocsarában, amely kihatott volna külpolitikai fókuszú kormányzására. Ezért döntései javarészt inkább szimbolikus jelentőségűek voltak, és nem hoztak komoly, forradalmi változásokat.⁵⁰ Arra persze ő sem számított, hogy polgárjogi kérdésekben az események fogják majd irányítani. Bayard Rustin, a *Congress of Racial Equality* (CORE) egyik alapítója szerint „*bármilyen, amit Kennedytől kaptunk, az objektív helyzetből és a politikai szükségszerűségből fakadt, nem pedig John Kennedy lelkéből. Csak reagált a helyzetekre.*”⁵¹

Így tett JFK akkor, amikor a „szabadságért utazóknak” (*Freedom Riders*) egyre durvább támadásokat kellett elviselniük. Amikor egy évvel később az Albany városában uralkodó állapotokról kérdezte őt a sajtó, ahol a városi tanács még csak tárgyalóasztalhoz sem ült a feketékkel, Kennedy gyakorlatilag elismerte, hogy tehetetlen az ügyben. „*Kennedy polgárjogi stratégiája bármennyire is megfelelt a kongresszusi hangulatnak 1961-ben, rosszul mérte fel egy forradalmi mozgalom dinamizmusát.*” – állapította meg Schlesinger.⁵² A forradalom azonban a maga útját járta és egyáltalán nem volt tekintettel az elnökre: 1962. szeptember 10-én fogadták el James Meredith fellebbezését, aki Ross Barnett mississippi kormányzó integrációellenes beszéde⁵³ ellenére végül beiratkozhatott az Ole Missre. 1963 első öt és fél hónapjában Kennedy nagyon óvatos álláspontot foglalt el a polgárjogok kérdésében. Míg a

⁴⁹ MacArthur, Brian (szerk.): i.m. 186. o.

⁵⁰ Robert C. Weaver fekete ingatlanszakértő kinevezése a Lakásügyi és Otthonfinanszírozási Ügynökség (*Housing and Home Finance Agency*, HHFA) élére vagy éppen Clifford R. Wharton norvég nagykövetnek való kinevezése. Ezzel ő lett, az első olyan fekete politikus, aki ilyen magas diplomáciai tisztséget töltött be egy olyan országban, ahol a lakosság szinte kizárólag fehér bőrű volt.

⁵¹ Rustin, Bayard. Ed Edwin által készített interjú, 1985. szeptember 12. *Oral History Research Office, Columbia University*. 316. o.

⁵² Dallek, Robert: i.m. 584. o.

⁵³ Barnett Defies Federal Court On Mississippi U. Integration. In: *The New York Times*, 1963. szeptember 14. 1. és 15. o.

törvényhozásban passzivitást mutatott, retorikai szinten továbbra is rendkívül aktívnak bizonyult. Ezen a birminghami megmozdulás – melynek során a rendőrök vízágyúkkal, kutyás rendőrökkel és gumibotokkal támadták a békés tüntetőkre, köztük gyerekekre is –, valamint George Wallace performansa változtatott. A kormányzó meg akarta akadályozni a faji integrációt és bejelentette, hogy nem fogadja el a szövetségi bíróság azon döntését, mely szerint az államnak lehetővé kell tennie két fekete diák felvételét az alabamai egyetemre. Habár Wallace arról tájékoztatta a sajtót, hogy meg fogja akadályozni, hogy James Hood és Vivien Malone bejuthasson az egyetemre, az egész nem volt más a részéről, mint politika színjáték. Amikor Kennedy szövetségi irányítás alá vette az Alabama Nemzeti Gárdát és a katonák megjelentek az egyetem kapujában, Wallace elállt az útból. Kennedy pedig győzelmet aratott és úgy gondolta, ez a legalkalmasabb pillanat egy jelentős polgárjogi törvény elfogadására. Így, elnöksége során először vette kezébe a polgárjogi kérdés feletti ellenőrzést és irányítást. Még aznap este nagy hatású televíziós bejelentést tett.⁵⁴

Kennedy egy héttel később, június 19-én nyújtotta be javaslatát a Kongresszusnak, melynek benyújtásával sikerült maga mellé állítania az augusztus 28-i washingtoni tüntetést, mely már nem azért vonult fel, hogy a Fehér Házat, hanem hogy a Kongresszust győzze meg egy átfogó polgárjogi törvény megalkotásának és elfogadásának szükségességéről. Jack, de legfőképp Bobby eközben a háttérben azon munkálkodott, hogy a több mint kétszáz ezer fős tüntetésen minden a lehető legnagyobb rendben legyen. Habár a közvélemény-kutatások szerint a megkérdezettek 63 százaléka nem értett egyet a felvonulással,⁵⁵ annak máig tartó hatása – köszönhetően Martin Luther King könnyfakasztó „Van egy álmom” kezdetű beszédének – elvitathatatlan. Magára az elnökre is nagy benyomást tett King beszéde: amikor a tüntetést követően fogadta őket a Fehér Házban, Kennedy azzal köszöntötte Martin Luther Kinget, hogy „nekem is van egy álmom.”⁵⁶ Azzal pedig, hogy John F. Kennedy 1963-ban a feketék forradalmát az amerikai szabadság jövőjének szolgálatába állította, végül is egyé vált a polgárjogi mozgalmakkal.

⁵⁴ Kennedy, John F. 1963. június 11-i televíziós és rádiós beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/civil-rights-radio-and-television-report-19630611>) Mentés ideje: 2021. április 17.

⁵⁵ Reeves, Richard: i.m. 579. o.

⁵⁶ Sorensen, Theodore C.: i.m. 505. o.

A kultúra és a kifinomult ízlés világfővárosa

*„Thomas Jefferson óta egyetlen elnök
sem tett akkora hangsúlyt a kultúrára és művészetekre,
mint John F. Kennedy és a First Lady.*

(Variety)

John F. Kennedynak a sajtóban és a közvéleményben élvezett népszerűségéhez nagyban hozzájárult az a ragyogás, amit ő és Jackie Kennedy hozott a Fehér Házba. Az Eisenhower-éra kulturális értelemben vett unalmához képest már Kennedy beiktatási ceremóniája is radikális változást jelentett, hiszen művészek, írók, költők is részt vettek rajta. Noha a legtöbb amerikai nem tartja magát a kifinomult kultúra szakértőjének, az elnököt és a First Ladyt amerikai arisztokratáknak látták, akik művészetpártolóként a reneszánsz kori uralkodókra emlékeztették őket. Elegáns fehér házi estélyeiken – ahol az elnök frakkban, elbűvölő felesége pedig a legdivatosabb estélyikben jelent meg – megmutatkozott a művészetek iránti érdeklődésük, amely párosulva ismeretségükkel, jó érzéssel töltötte el az országot. Ezáltal pedig amerikaiak milliói számára az Amerikai Egyesült Államok nemcsak a világ vezető hatalmává, hanem egyfajta kulturális központtá is vált, amelynek képviselői megállták a helyüket a kifinomult európai arisztokratákkal való összehasonlításban is. Noha ezen mondatok kissé túlzók, Jack és Jackie nagyszerűen aknázták ki politikailag azt, ahogy az emberek képzeletére apelláltak.⁵⁷

Az elnökről, mint mecénásról, gondosan építették ki azt a képet, hogy azért támogatta ennyire a kortárs kultúrát, mert ő maga is rajongott érte. Ennek azonban semmi köze nem volt a valósághoz. Ha választhatott egy klasszikus zenei koncert és Frank Sinatra Patkányfalkája között, az utóbbit választotta. Habár olvasott életrajzi és klasszikus műveket, valójában sokkal izgalmasabbnak találta a regényeket.⁵⁸

John F. Kennedy egész életét átszötte Hollywood: gyerekként egy olyan háztartásban nőtt fel, ahol az amerikai filmgyártás központi szerepet játszott, fiatalkorában pedig rengetegi időt töltött Los Angelesben, ahol filmsztárokkal barátkozott és számos gyönyörű fiatal színésznővel randevűzött. Miután politikai pályára adta fel a fejét, a kapcsolata nem szakadt meg az Álomgyárral, sőt, felerősítette és használta is azt. Az, hogy a korszak olyan sztárjait, mint Frank Sinatrát, Kirk Douglast vagy Tony Curtist támogatói között tudhatta, rendkívül erősítette a róla

⁵⁷ Dallek, Robert: i.m. 544-545. o.

⁵⁸ Sidey, Hugh: The President's Voracious Reading Habits. In: *Life*, 1961. március 17. 55-60. o.; Sorensen, Theodore C.: i.m. 384-389. o.

kialakított macsó férfi képét. Ezen felül pedig Hollywoodnak köszönhetően a szórakoztatóiparon keresztül is el tudta juttatni politikai üzeneteit egy szélesebb réteg számára. Az olyan filmek, mint a *Hét nap májusban*, *A mandzsúriai jelölt*, a *Dr. Strangelove* vagy a *Bombabiztos* című filmek J. Hoberman filmkritikus szerint aggasztó képet nyújtottak az amerikai demokráciáról. „Ezek a kijózanító, fekete-fehérben készített filmek, tele demagógokkal, balekokkal és árulókkal, olyan hagyományos híradások, amelyek az amerikai elnököket és elnökjelölteket valamilyen személyes vagy közéleti Armageddon kellős közepébe helyezték.”⁵⁹ Azaz Kennedy Hollywoodon keresztül próbálta meg elmondani Amerikának, hogy az ország törekeny politikai állapotban van.

Számos alkalommal működött a Fehér Ház kulturális központként. Ezek közül a leghíresebb talán az 1961. november 13-ai Pablo Casals koncert volt. Míg Eisenhowerék rendezvényein senki sem cigarettázhatott és a szegényes vacsora előtt senkinek sem szolgáltak fel italokat, addig például a Casals estén „az étel csodálatos volt, a borok finomak voltak, minden asztalon volt cigaretta, az emberek az asztalnál pedig hangosan nevettek, történeteket, vicceket meséltek, jól érezték magukat.”⁶⁰ Az elnöknek és a First Ladynek köszönhetően minden vendég otthonosan érezhette magát. A koncertet – így Kennedy beszédét is – az *NBC* és az *ABC* rádió is élőben közvetítette, a *Columbia* lemezkiadó pedig koncertlemezt jelentetett meg, melyhez egy képekkel és szövegekkel teli négy oldalas füzetet adtak. Az eseményről másnap a *New York Times* címlapos írást közölt, melyet „az Új határvidék egyik aspektusaként” jellemezte az lap.⁶¹ Kennedy ugyan nem inspirálta a művészeket, azonban azzal, hogy támogatta őket és ennek hangot is adott, erősítette a kultúráért és művészetekért rajongó államférfi képét. Ahogy a Casals koncert, úgy a Nobel-díjasoknak szervezett vacsora is az elnök image-ének építését szolgálta.

Három hónappal a nagy sikerű Casals koncertet követően Jackie egy újabb eseménnyel járult hozzá ahhoz, hogy Kennedy Fehér Házát a művészetpártolás központjaként azonosítsák be nemcsak az Egyesült Államokban, de szerte a világban. 1962. február 14-én, Valentin napján debütált az *NBC*-n és az *ABC* csatornahálózatán a CBS által gyártott egy órás dokumentumfilm. *A Tour of the White House with Mrs. John F. Kennedy* című filmben Jackie Kennedy töviről

⁵⁹ Hoberman, J.: FILM; A Co-Production of Sinatra and J.F.K. In: *The New York Times*, 2003. szeptember 14. (Link: <https://www.nytimes.com/2003/09/14/movies/film-a-co-production-of-sinatra-and-jfk.html?searchResultPosition=1>) Mentés ideje: 2021. április 26.

⁶⁰ Bernstein, Leonard OH: 6. o.

⁶¹ Schonberg, Harold C.: Casals Playst at White House. In: *The New York Times*, 1961. novembere 14., 1. és 33. o.

hegyire bemutatja az ország legismertebb házának rekonstrukciós munkálatait, melyet férje támogatásának köszönhetően valósíthatott meg. A film döntő szerepet játszott abban, hogy a Kennedy név egyet jelentsen a jó ízléssel és a művészetek megbecsülésével. Ehhez azonban szükség volt egy olyan műkedvelő, elegáns, étellel teli nőre, mint Jackie, aki a tévé adta lehetőséget kihasználva „*sajátos izgalmát adja a nemzeti történelemnek és a nemzeti ízlésnek.*”⁶² 1962. május 11-én Kennedy vacsorát adott a francia kulturális miniszter, André Malraux tiszteletére, melyre több híres amerikai művész is meg volt hívva. Ez az esemény koronázta meg Jackie Kennedy hónapok óta tartó törekvését, amellyel a First Lady „Kennedy-Washington” a kultúra és a kifinomult ízlés világfővárosává kívánta tenni.⁶³

Oleg Cassini ruhatervező szerint a Mona Lisa Washingtonba és New Yorkba hozatala volt „*az adminisztráció kulturális fénypontja.*” Szerinte az Egyesült Államok ezáltal „*a világ legerősebb nemzete*”, melyet „*a lehető legnagyobb pár jelenít meg a világ előtt.*”⁶⁴ A világhírű festmény debütálása – mely biztonsági okokból az SS France fedélzetén tette meg a hajóutat az Egyesült Államokba – beárnyékolta a kongresszusi képviselők, valamint az amerikai elnök visszatérését Washingtonba. Az elnök beszédében ügyesen hozta párhuzamba a festményt a hidegháborús politikával és hitet tett „*egy saját, önálló művészeti erő és hatalom kifejléséért.*”⁶⁵ A festményt ötvenkét nap alatt több mint kétmillió amerikai látta.

Az elnök halála előtt is folytatta művészetpártolói tevékenységét: 1963 tavaszán bejelentette, hogy létrehozza az USA első szövetségi művészeti tanácsadói bizottságot, melynek feladata lesz, hogy javaslatokkal lássa el az elnököt, hogyan tudná erősíteni a nemzet kulturális életét; a júniusban aláírt rendelet értelmében meg is született az elnök művészeti tanácsadói testülete.⁶⁶ Az elnök művészettel kapcsolatos retorikájának csúcspontja az volt, amikor az Amherst College-ban átvett díszdoktori címét követően így fogalmazott: „*Soha ne felejtjük el, hogy a művészet nem a propaganda, hanem az igazság formája...*”⁶⁷

⁶² Gould, Jack: Mrs. Kennedy TV Hostess to. Nation. In: *The New York Times*, 1962. február 14., 1. és 18. o.

⁶³ Leaming, Barbara: i.m. 117-118. o.

⁶⁴ Davis, Margaret Leslie: The Two First Ladies. In: *Vanity Fair*, 2008. október 6. (Link: https://www.vanityfair.com/news/2008/11/monalisa_excerpt200811) Mentés ideje: 2021. április 22.

⁶⁵ John F. Kennedy 1963. január 8-i beszéde (Link: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-the-national-gallery-art-upon-opening-the-mona-lisa-exhibition>) Mentés ideje: 2021. április 22.

⁶⁶ White, Mark: *Kennedy: A Cultural History of an American Icon*. Bloomsbury, New York, 2013. Apple Books ed. 137. o.

⁶⁷ Kennedy, John F. 1963. október 26-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/historic-speeches/remarks-at-amherst-college-on-the-arts>) Mentés ideje: 2021. április 22.

A showman

„Szexi elnök volt.”

(Hugh Hefner)

John F. Kennedy hivatalba lépésével egy kész politikai „termék” került a Fehér Ház élére. Ahhoz, hogy ezt a sokoldalú és káprázatos képet – mely hosszú évek gondos kezek munkája épített – fenntartsa, nem csak az üzenetet kellett jól hangszerelnie, de értenie is kellett azt a médiumot, melyben meg akarta jeleníteni azt. Kennedy – aki a második világháborút követően maga is dolgozott újságíróként – kiválóan értette a közeget és otthonosan is mozgott benne. Nem véletlen, hogy beiktatása után öt nappal – a nyomtatott lapok újságíróinak legnagyobb megdöbbenésére – Pierre Salinger sajtófőnök élő televíziós sajtótájékoztatót harangozott be, melyet az elnök ezer hivatali napja alatt további hatvanhárom követett. Tanácsadói az élő sajtótájékoztatókban ki nem kényszerített hibák lehetőségét látták, míg James Reston, a *New York Times* riportere szerint ez volt a „leggyagyásabb ötlet a hullahoppkarika óta.”⁶⁸ Az elnök azonban úgy vélte, az aggodalmak túlzottak és megéri a kockázatot, hogy közvetlenül tud kommunikálni az amerikai néppel. Kennedy sajtótájékoztatói valójában „nagyszerű show-k voltak, amelyek mindig vidámak, gyakran izgalmasak voltak, s a riporterok és a televízió nézők is egyaránt élvezték [...] A sajtótájékoztatók Kennedy legjellemzőbb tulajdonságait – villámgyors gondolkozását és lendületességét, a személyes varázsát – mutatták meg.”⁶⁹

Eisenhower sajtótájékoztatóihoz képest radikális változás volt,⁷⁰ hogy a túlzásfolt Indian Treaty Room helyett a Külügyminisztérium tágas és minden szempontból modern termébe helyezték át a sajtótájékoztatókat. Az elrendezés egy színházteremre hasonlított, ahol az újságírók valójában a műsor „kellékeiként szolgáltak,” kérdéseikkel pedig csak hozzáadhattak a műsor értékéhez, mely mindig elnöki nyilatkozatokkal kezdődtek és újságírói kérdésekkel folytatódtak. A tudósítóknak azonban feltűnt, hogy az elnök „az üzenetét az amerikai embereknek címezte. Az ő szemükbe nézett azzal, hogy a televízió kamerájába nézett.” Átnézett az újságírók feje felett és egyenesen a kamerába tekintett, mely újságírói szemszögből „rendkívüli professzionalizmusra” vallott, olyanra, amit „gondosan megterveztek”.⁷¹ A

⁶⁸ Reston, James: The Problem of Holding a Political Balance. In: *The New York Times*, 1961. január 11. 46. o.

⁶⁹ Schlesinger, Arthur, Jr.: i.m. 716-717. o.

⁷⁰ Kennedy's Start. In: *The New York Times*, 1961. január 29. 1B. o.

⁷¹ Herman, George, Lisagor, Peter és McGrory, Mary. Frank Holborn által készített interjú, 1964. augusztus 4. *John F. Kennedy Library Oral History Program*. 53-54. o.

kamerák és mikrofonok előtt tartott első sajtótájékoztatót követően egy „*tökéletes showman adottságaival megáldott új sztár*” született Kennedy személyében.⁷² Az *UPI* egyik tudósítója szerint „*a fehér házi kommunikáció új korszaka*” köszöntött be az élő televíziós sajtótájékoztatókkal.⁷³ A televízió segítségével pedig nem csupán a nagyközönséget sikerült elbűvölni,⁷⁴ hanem közvetlenül az emberekhez fordulhatott anélkül, hogy a tömegkommunikációs eszközök előzetesen értelmezheték vagy megcsonkíthatták volna a mondanivalóját.

Kennedy a televízió képernyőjén keresztül egy olyan elnöki arcot mutathatott, aminek az emberek hihetnek, mert egy rendkívüli felkészültséggel párosul. Az élő sajtótájékoztatók az adminisztráció politikai kommunikációs sarokkövei voltak, nem véletlenül fogalmazott úgy Kennedy, hogy „*a tévé nélkül nem maradhatunk életben.*”⁷⁵ Salinger innovatív ötletével központosították az információ áramlását: az üzenetek az elnök által jelentek meg a médiában. Ehhez viszont arra volt szükség, hogy az elnököt minden témában a megfelelő módon készítsék fel.⁷⁶ Közben a stáb a háttérben azon dolgozott, hogy egy-egy, számukra fontos témát a sajtó mindenképp szóba hozzon: „*Egyszerűen behívtam az irodámba egy riportert és azt mondtam neki, hogy ha bizonyos kérdést feltesz azon a napon, akkor »a legérdekesebb választ fogja kapni.« És mindig megtette.*”⁷⁷ Ez a fajta, zárt ajtók mögött tett megállapodások egyáltalán nem idegenek a sajtó és a kormányzat kapcsolatában, amelyben az újságírók sem találtak semmi kivétlivalót.⁷⁸ Az ilyen, leegyeztetett kérdések pedig kiváló alkalmat nyújtottak arra, hogy az elnök egy előre kidolgozott válasszal erősítse a felkészültségéről szőtt legendákat.

„*Nagyszerű humorával,*” hollywoodi sztárokat idéző „*jóképűségével*” „*az első dolog, ami feltűnt benne, hogy milyen jól öltözött... Egy gyönyörű, drága, szürke flanel öltönyt*

⁷² Baker, Russel: 'Kennedy and Press' Seems a Hit. In: *The New York Times*, 1961. január 25. 12. o.

⁷³ Holzer, Harold: *The Presidents vs. The Press*. Dutton, New York, 2020. 203. o.

⁷⁴ Egy 1961-es közvélemény-kutatás szerint a megkérdezettek kilencven százaléka látta az elnök első három sajtótájékoztatójának valamelyikét. Ezeket az eseményeket átlagosan 18 millió amerikai követte figyelemmel. Lásd bővebben: John F. Kennedy and the Press. In: *John F. Kennedy Presidential Library and Museum* (Link: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/john-f-kennedy-and-the-press>) Mentés ideje: 2021. április 27.

⁷⁵ Sorenseen, Theodore C.: i.m. 325. o.

⁷⁶ Uo. 322-326. o.

⁷⁷ White, Mark: i.m. 147. o.

⁷⁸ Folliard, Edward T. William McHugh által készített interjú, 1967. március 30. *John F. Kennedy Library Oral History Program*. 17. o.

viselt.”⁷⁹ – nyilatkozták róla újságírók. Szintén figyelemreméltó volt az, ahogy Kennedy kezelte a kérdéseket. Ha nem is minden témában rendelkezett enciklopédikus tudással, válaszaiból tükröződött a felkészültség és a jól informáltság, melyet humorral tudott párosítani, ez pedig bájának egyik kulcselemévé vált. Sajtótájékoztatóit utólag előszeretettel elemezte ki, ezek az elemzések sok esetben inkább technikai, mintsem tartalmi jellegűek voltak.⁸⁰ Kennedy élő televíziós sajtótájékoztatói lettek a leglátványosabb elemei annak, ahogyan a médiumot használta. De más módon is integrálta a TV-t elnöki kommunikációjába. Egy-egy nagyobb horderejű döntést megelőzően sok esetben a televízió képernyőjén keresztül fordult az amerikaiak felé, hogy elmagyarázza kormányzatának fontos döntéseit például Kuba vagy a polgárjogi törvények kapcsán. Televíziós interjúiban rendre nyugalmat és felkészültséget sugárzott.

Kennedy ugyanolyan lelkesedéssel használta a print médiát, mint a televíziót arra, hogy az amerikai választók felé pozitív képet mutathasson magáról. Ennek ellenére, ahogy minden (modernkori) állami vezetőnek, úgy John F. Kennedynak is változó viszonya volt a sajtóval, melyet hullámhegyek és völgyek kísértek. Tisztában volt azzal is, hogy egy elnök kapcsolata a sajtóval mindig ellentmondásos. De sok olyan tényező volt, amit az előnyére tudott fordítani. Miután rövid ideig ő maga is újságíróként dolgozott, első kézből tudta, mi kell ahhoz, hogy egy jó sztori megszülethessen. Politikai pályafutása során mindvégig a sajtó rendelkezésére állt, s így egy olyan kellemes kapcsolat alakult ki a két tábor között, amelyet a riporterek sem akartak elrontani. Az a tény pedig, hogy közeli barátai között elismert újságírók voltak, mint például a kor sztárriportere, Ben Bradlee, a *Newsweek* riportere, Charles Bartlett, a *Chattanooga Times* újságírója, akinek egyik vacsoráján ismerkedett meg feleségével vagy Bill Lawrence, a *New York Times* tudósítója – akivel az elnök gyakran golfozott együtt –, szintén megkönnyítette a sajtóval való kapcsolatát. JFK érdeklődése megmutatkozott abban is, hogy „több újságot olvasott minden [elődjénél], kivéve [Franklin] Rooseveltet.”⁸¹ Napi rutinjának szerves része volt a sajtószemle.⁸²

⁷⁹ Cronkite, Walter. Steven Fagan és Vicki Daitch által készített interjú, 2004. április 14. *John F. Kennedy Library Oral History Program*. 8. o.; Harrison, Gilbert A. Larry J. Hackman által készített interjú, 1967. október 6. *John F. Kennedy Library Oral History Program*. 2. o.

⁸⁰ White, Mark: i.m. 150-151. o.

⁸¹ Schlesinger, Arthur, Jr.: i.m. 717. o.

⁸² Sorensen, Theodore C.: i.m. 316. o.

Habár az elnök kiváló kapcsolatot ápolt az újságírókkal, fülében csengtek apja szavai: „*a riporternek nem a barátaitok.*”⁸³ Jack azonban felismerte, hogy hasznosak lehetnek politikai céljainak a megvalósításában, ezért folyamatosan figyelemmel kísérte a munkájukat és ha szükséges volt, megpróbált hatással lenni egy-egy, az adminisztrációval kapcsolatos cikk tónusára is. Folyamatosan kapcsolatot tartott fenn befolyásos újságírókkal, kiadókkal, valamint a tulajdonosokkal is. Volt példa arra is, hogy konkrét ügyekben kikérte a véleményüket arra vonatkozóan, hogy kommunikációs szempontból mi lenne a legmegfelelőbb lépés. Az újságíróknak pedig tetszett az a tény, hogy az elnök kikéri a véleményüket, valamint az is, hogy rengeteg figyelmet fordít az írásaikra, ezzel pedig azt érezték: Kennedy komolyan veszi őket. A Fehér Házban több mint hatvan évig tudósító Helen Thomas szerint „*a »hírek kozmetikázása« kifejezés a Kennedy-korszakban született, vagyis nem volt tőlük teljesen idegen a híreknek az a fajta kozmetikázása, ellenőrzése avagy cenzúrázása, amit azóta is tapasztalunk.*”⁸⁴ May Craig egy 1963-as sajtótájékoztatón meg is jegyezte ezt az elnöknek: „*A hírek kozmetikázásának gyakorlatát [management of the news] az Ön kormányának tulajdonítják. Sajtótitkára szerint ezt még nem definiálták. Definiálná és megkérdezne minket arról, miért tartja ezt szükségesnek?*” Kennedy erre úgy felelt: „*Miss Craig, Ön megvádol minket valamivel, aztán arra kér, definiáljam, hogy mivel is vádol...*”⁸⁵ Kennedy azt is engedélyezte a sajtónak, hogy nem csak őt, de stábtagsait is kérdezhetik, ebben Pierre Salinger volt a kulcsfigura. James Reston szerint „*a politikacsinálókhoz való hozzáférés*” a Kennedy-adminisztráció alatt volt a leglátványosabb. Kennedy sajtófőnöke pedig naponta kétszer tartott tájékoztatót az újságíróknak. Salingernek emellett Jack és Jackie elvárásainak is meg kellett felelnie: míg az elnök előszeretettel használta fel családját politikai célokra azzal, hogy fotózásokat szervezett, addig Jackie gyermekeit meg akarta óvni ettől – sikertelenül.⁸⁶

Azonban, ha kellett, Kennedy személyesen is tudott kellemetlenkedni az újságírókkal: amikor a *Newsweek* egy írásában a First Lady indiai útját kritizálta, Ben Bradleet az elnök egyik pillanatról a másikra „száműzte”, vagyis három hónapig nem szólt az újságíróhoz. A sajtó elleni fellépés leglátványosabb eleme mégis az volt, amikor a Fehér Ház lemondta a *New York Herald Tribune* előfizetését, mert az elnök szerint „*nyilvánvalóan hamis állításokat közöltek*” az

⁸³ Dallek, Robert: i.m. 366. o.

⁸⁴ *Köszönöm, elnök úr! – Helen Thomas a Fehér Házban.* Kennedy, Rory, HBO, 2008.

⁸⁵ Kennedy, John F. 1963. február 21-i sajtótájékoztatója (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-press-conferences/news-conference-50>) Mentés ideje: 2021. április 27.

⁸⁶ Pierre Salinger szerepéről lásd: Nelson, W. Dale: *Who Speaks for the President? The White House Press Secretary from Cleveland to Clinton.* Syracuse University Press, New York, 2000. 125-143. o.

adminisztrációval kapcsolatosan. Kennedy a magánélete miatt is neheztelt a sajtóra. A kiadók előtt tartott beszédében azt mondta, hogy „nem kívánja vizsgálat tárgyává tenni, hogy a sajtó milyen mértékben foglalkozhat az elnök és családja magánéletével,”⁸⁷ azonban mindenki tisztában volt azzal, hogy az elnököt a legkevésbé zavarta az, hogy a sajtó a családját és a pihenési szokásait örökítette meg. Inkább amiatt aggódott, hogy a nőügyeiről szóló pletykák részletei fognak napvilágot látni. Majdnem az összes újságíró tudott ezekről a kalandokról, vagy legalábbis gyanította azokat. Clinton óta nehezen fogható fel, hogy nem bukott bele az amerikai elnök ezekbe a kalandokba. Helen Thomas azonban rávilágított ennek okára: „Amikor a Fehér Házba kerültem, létezett egy olyan íratlan szabály, hogy az újságírók nem foglalkoznak a köztisztviselők magánéletével, pláne nem az elnökével, kivéve, ha amit tett, olyan botrányos volt, hogy az már hatással volt tisztségére és munkájára is. Minden más tabu volt, és ez a családjaikra is vonatkozott.”⁸⁸

Ezek a nem minden alapot nélkülöző híresztelések azonban hozzájárultak ahhoz a romantikus, macsó képhez, amely tökéletesen passzolt a *Playboy* magazin világához. „Egy volt közülünk” – fogalmazott a lap tulajdonosa, Hugh Hefner.⁸⁹ Noha közvetlen kapcsolat nem volt közöttük, hiszen Kennedy számára a hatvanas években politikai öngyilkossággal felérő tett lett volna kapcsolatba kerülni Hefnerrel, mégis ezer szálon kötődtek egymáshoz. Hefner világszemlélete tökéletesen beleillett az új határvidéket képviselők sorába, míg Kennedy barátai és ismerősei, mint Frank Sinatra és a Patkányfalka, Norman Mailer író vagy éppen Ian Fleming és fiktív titkosügynöke, James Bond szerves részei voltak a *Playboynak*. Ian Fleming fiktív karaktere és az amerikai elnök között ráadásul számtalan hasonlóság figyelhető meg. Mindketten egy sikeres család sarjai voltak, akiket aztán bentlakásos iskolákba küldtek, hogy exkluzív előkészítő iskolákban, szüleiktől független életet élve pallérozzák testüket (sporttal) és elméjüket. Ahogy Kennedy, úgy Bond is a haditengerészetnél szolgált a második világháborúban, az ott szerzett tapasztalataik végett pedig egy életre taszította őket a bürokrácia útvesztője. Ideológiailag is egy húron pendültek, hiszen mindketten hitet tettek a szabad világ mellett és megrögzött antikommunisták voltak. A hasonlóságra csak ráerősített a Dr. No filmpremierje, hiszen a kubai rakétaválság „egy valóságos *Bond-helyzet*” volt, melynek

⁸⁷ Kennedy, John F. 1961. április 27-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/american-newspaper-publishers-association-19610427>) Mentés ideje: 2021. április 27.

⁸⁸ *Köszönöm, elnök úr!* – Helen Thomas a *Fehér Házban*. Kennedy, Rory, HBO, 2008.

⁸⁹ Watts, Steven: *JFK and the Masculine Mystique*. Thomas Dunne Books, New York, 2016. Apple Books ed. 273. o.

főszereplője a „Bond-karakterhez” hasonlítható Kennedy lett.⁹⁰ Mind Kennedy, mind pedig Bond kifinomult ízléséről és visszafogott, de elegáns megjelenésükről voltak híresek, karakterük pedig a férfiúi bátorság ethoszát képviselte. Végül, de nem utolsósorban mindketten az átlagnál jobban vágytak a gyönyörű hölgyek társaságra, akiket rendszerint meg is hódítottak.

Amikor John F. Kennedy 45. születésnapjára tartott partit – mely egyben a Demokrata Párt adománygyűjtő eseménye is volt – a Madison Square Gardenben Marilyn Monroe egy szorosan testhez simuló, ezüstfletteres ruhában énekelte el az amerikai elnöknek a „Boldog születésnapot” kezdetű dalt, mellyel „*úgy tűnt, szerelmet vallott az elnöknek negyven millió amerikai előtt.*”⁹¹ Ez a pillanat volt az, amely bebetonozta Kennedy macsó, szívtipró képét és megágyazott a Kennedy-Monroe viszonyról szóló pletykáknak is. A kiemelt érdeklődés annak volt köszönhető, hogy viszonyuk híresebb és látványosabb volt, miután a politika és a szórakoztatóipar két legnagyobb nevéhez fűződött, „*ami mindennél inkább feltűzelte a közvélemény képzeletét.*”⁹² JFK-t ugyanakkor sok más hollywoodi csillaggal is hírbe hozták, mint például Audrey Hepburnnel vagy a svéd Anita Ekberggel. De kapcsolata volt többek között két „szabad szellemű” titkárnővel, Priscilla Wear-rel és Jill Cowennel, akiket játékosan csak Fiddle-nek és Faddle-nek nevezett el. Ezen kívül viszonyt folytatott felesége sajtótitkárával, Pamela Turnure-rel, valamint call girl-ökkel is, mint például Judith Campbell-lel, akit viszont egyidejűleg gyengéd szálak fűztek Sam Giancana chicagói maffiafőnökhöz is. De a pletykák szerint gyengéd szálak fűzték a Fehér Ház 19 éves gyakornokához is, bizonyos Mimi Beardsley-hez is.⁹³ Ezek a romantikus kalandok azonban „*kevesebb idejét vették igénybe, mint a tenisz,*” a kalandok szórakozást és kikapcsolódást jelentettek a számára.⁹⁴ Ha az elnök táplált is aggodalmakat Jackie érzéseivel kapcsolatosan, Jackie azokat úgy próbálta meg leredukálni, hogy diszkrétan megpróbált elkerülni minden nyílt vitát férje házastársi hűtlenségéről. A stábtagnak keresztül tudatta, hogy mikor megy el a Fehér Házból és mikor

⁹⁰ Canby, Vincent: Longevity – The Real James Bond Mystery. In: *The New York Times*, 1983. október 16. 21-22. o.

⁹¹ Watts, Steven: i.m. 369. o.

⁹² Casillo, Charles: *Marilyn Monroe. A rivaldafény árnyékában*. Alexandra, Budapest, 2019. 277. o.

⁹³ Maslin, Janet: Sure, Mr. President, if You Really Want Me To. In: *The New York Times*, 2012. február 8. (Link: <https://www.nytimes.com/2012/02/09/books/once-upon-a-secret-mimi-alford-on-her-affair-with-kennedy.html>)
Mentés ideje: 2021. április 29.; Gamarekian, Barbara. Diane T. Michaelis által készített interjú, 1964. június 10. *John F. Kennedy Library Oral History Program*. 16. és 24. o.

⁹⁴ Reeves, Richard: i.m. 291. o.

megy vissza, így adva lehetőséget az elnöknek arra, hogy ki tudja magát élni anélkül, hogy attól kellene rettegnie, felesége mikor nyitna rá.

Jack Kennedy minden tekintetben megtestesítette a kor férfi ideálját: jól nézett ki, fiatal volt és sokat foglalkozott a külsejével. Munkanapokon általában sötét, szabott, könnyű öltönyöket viselt fehér inggel, melyen ott volt a monogramja. Egy nap akár háromszor vagy négyszer váltott öltönyt. Az, hogy ennyire odafigyelt az öltözködésére, természetesen nem kerülhette el a sajtó figyelmét sem. A *Life* magazin külön cikket szentelt 1961 októberi számában Kennedy öltözködési stílusának, hogy aztán a „*legjobb öltözetű*” elnöknek kiáltsa ki Kennedyt.⁹⁵ Az *Esquire* magazin 1962 januári számában pedig részletekbe menően elemezték Kennedy öltözködési stílusát.⁹⁶ Ezen írások Kennedyt nemcsak a világ legerősebb hatalmának vezetőjeként, de egy olyan stílusikonként is ábrázolták, melyet addig csak hollywoodi sztárok és topmodellek érdemeltek ki.

Közben folyamatosan jelentek meg Kennedyről olyan cikkek is, melyek családja körében mutatták be őt. Éppen ezért sem véletlen az, hogy életét és karrierjét a történeti munkák során sosem önmagában, hanem családján keresztül vizsgálják, vizsgálták. Ebben pedig fontos szerepet tulajdonítottak a klán tagjainak. Az amerikai elnökök sorában talán csak Donald J. Trump családját övezte ekkora médiafigyelem a Fehér Házban töltött évei során. Kennedy a választási győzelmét követően a *Life* magazin címlapján szerepelt Jackie és az újszülött John Jr. társaságában. A lap hasábjain hat fotó örökítette meg John-John keresztelőjének legfontosabb pillanatait. Ezek a meghitt, mély pillanatok a család fontosságán túl a vallás fontosságát hangsúlyozták.⁹⁷ Ugyanez a kettősség figyelhető meg abban a cikkben is, melyben Joe Kennedyt faggatják arról, milyen érzéssel tölti el, hogy a fia lett az Amerikai Egyesült Államok elnöke.⁹⁸ Az elnök beiktatása után a sajtó ontotta a Kennedy-családról készített portrécikkeket. Ezek közül is a leghíresebb talán a *Look* magazin 1961. február 28-i címlapfotója, melyet Richard Avedon készített, aki olyan sztárokkal dolgozott együtt, mint Marilyn Monroe és nem volt tőle idegen a hollywoodi filmek világa sem. A statikusnak és érzelemmentesnek tűnő képek helyett Avedon az élettel és érzelmekkel teli képek készítésének volt a nagymestere. A kép meghittséget és melegséget árasztott a családról, melyen Jack és

⁹⁵ Steele, John L.: Well Suited for the White House. In: *Life*, 1961. október 13. 29-31. o.

⁹⁶ The Monogram on This Man's Shirt Is J.F.K. In: *Esquire*, 1962. január. 35-39. o.; McKnight, Ren: When JFK (Accidentally) Graced the Cover of GQ. In: *GQ*, 2012. március 14. (Link: <https://www.gq.com/story/when-jfk-accidentally-graced-the-cover-of-gq>) Mentés ideje: 2021. április 30.

⁹⁷ The High Point in a Notable Week. In: *Life*, 1960. december 19. 29. o.

⁹⁸ Sidey, Hugh: Joe Kennedy's Feelings about His Son. In: *Life*, 1960. december 19. 32. o.

Jackie a kamerába nézve mosolyognak, míg a hároméves Caroline, aki játékosan fordítja el a fejét a fényképezéstől, a bepólyázott öccsét tartja.⁹⁹ A *Time* magazinnak köszönhetően bepillantást nyerhetünk a Kennedy-család meghitt hálaadásnap programjaiba is,¹⁰⁰ ahogy a *Life* magazinban pedig exkluzív fotókat láthatunk az egyéves John, Jr-t, ahogy önfeledten játszik a Fehér Házban nővérével.¹⁰¹ Ehhez a varázslatos családi képhez azonban szükség volt egy olyan hölgyre Jack oldalán, mint Jackie, hogy aztán 1961-re már nem csak az Egyesült Államokban, de a világ számos pontján sztárparként ünnepejjék őket.

A sajtó 1963 augusztusában fájdalmas fotókat közölt az elnöki család újszülöttjének, Patrick-nek az elvesztéséről. A *Life* magazin sötét tónusú fotói az orvosok heroikus küzdelmét mutatja be, ahogy megpróbálják megmenteni a kisfiú életét, majd a következő oldalon az aggódó Jack Kennedyről közölnek fotót, ahogy a liftben gondterhelt arccal és keresztbe tett kézzel áll.¹⁰² A kisfiú szomorú halála okán a közvélemény, valamint az elnök és Jackie közötti kötelék még szorosabbá vált. A veszteséget amerikaiak millió érezték át, akik együtt „sírtak” a családdal és megértették, hogy ők sem mentesek az emberi szenvedésektől.

Talán a fentiekhez képest kevésbé volt feltűnő, de Kennedy háborús hőstettét elnöksége alatt is ünnepejték. Ennek bizonyítéka a *PT 109* című hollywoodi produkció volt, melynek 1963-as megjelenése emlékeztetőül szolgált arra, hogy az amerikaiak elnöke egy második világháborús hős. A filmet ugyan a sajtó izgalmasnak, humorosnak és inspirálónak találta, a jegypénztáraknál azonban közel sem szerepelt olyan fényesen, mint remélték.¹⁰³ John F. Kennedynek elnöksége során sikerült megőriznie azt a politikai képet, amelyet évtizedek gondos munkájának köszönhetően épített fel magáról. Sem a nemzetközi, sem a hazai események nem tudták azt megingatni. Legfeljebb rövidtávon. Immár újra készen állt arra, hogy újfent nekirugaszkodjon annak, amit a legjobban szeretett csinálni: kampányolni. Első útja november végén Texas államba vezetett.

⁹⁹ *Look*, 1961. február 28.

¹⁰⁰ Family Thanksgiving. In: *Time*, 1961. december 1. 12-13. o.

¹⁰¹ An Impish Heir's Birthday Picutre. In: *Life*, 1961. november 24. 34-39. o.

¹⁰² *Life*, 1963. augusztus 16.

¹⁰³ Johnson, Ted: Making of John F. Kennedy Biopic 'PT 109' Was Hardly Smooth Sailing. In: *Variety*, 2013. augusztus 16. (Link: <https://variety.com/2013/film/news/making-of-john-f-kennedy-biopic-pt-109-was-hardly-smooth-sailing-1200579139/>) Mentés ideje: 2021. április 30.

Legenda vagyok

„Merényletekkel nem lehet megváltoztatni a világtörténelmet.”

(Benjamin Disraeli)

1963. november 22-én 12 óra 30 perckor John F. Kennedy elnököt a kommunista szimpatizánst Lee Harvey Oswald egy olasz gyártmányú Mannlicher-Carcano távcsöves puskával célba vette és a dallasi tankönyvraktár hatodik emeleti ablakából három lövést adott le az elnököt szállító nyitott limuzinra. Az országban a legtöbben Walter Cronkite-tól értesültek az elnök elleni merényletről, amikor nem egészen fél órával az első bejelentés után megdöbbenve, elcsukló hangon, könnyeivel küszködve közölte a hírt: *az elnök halott*. A televíziónak köszönhetően¹⁰⁴ a sztárriporter szavai öt órával a tragédiát követően minden amerikai fülében visszhangoztak.¹⁰⁵ Az elnök halála jobban megrázta az országot, mint bármi más azóta, hogy 1941 decemberében Pearl Harbort megtámadták a japánok. Az elnök elleni merénylet olyan mély fájdalmat ébresztett, amely sokkal erősebb volt, mint amit az amerikaiak éreztek Abraham Lincoln, James Garfield, William McKinley meggyilkolásakor vagy Franklin D. Roosevelttel váratlan halálakor. Bármennyire is megdöbbenő volt Lincoln meggyilkolása, a polgárháború négyéves vérfürdője, amely több százezer emberéletet követelt, némileg tompította azt a rettenetes érzést, hogy a nemzet elvesztette vezetőjét. A Garfield- és McKinley-gyilkosság során pedig olyan elnökök haltak meg, akik egy politikailag jelentéktelenebb hivatalra töltöttek be, s egyébként olyan személyek voltak, akik nem ragadták meg ennyire az ország képzetét, mint a mindössze 46 éves John F. Kennedy.¹⁰⁶

A sajtó nem tudott betelni a merénylet részleteinek bemutatásával és az elnök merénylőjének, Lee Harvey Oswald életének minden egyes mozzanatát fel akarták térképezni.¹⁰⁷ Ahogy a sajtó felépítette és tartalommal töltötte meg a merénylő személyét, azzal

¹⁰⁴ Az amerikai háztartások több mint kilencven százalékában volt televízió, lásd bővebben: Gregory, Ross: *Cold War America, 1946 to 1990*. Infobase Publishing, New York, 2014. 469. o.

¹⁰⁵ Az elnök elleni merénylet – bármennyire is hangozzék abszurdnak – kiváló lehetőséget teremtett azon kutatóknak, akik a híráramlás gyorsaságát vizsgálták a korban. Két kutató 1964-ben publikált tanulmánya az információ áramlásának gyorsaságán túl a hírre adott reakciókat is vizsgálta, lásd: Sheatsley, Paul B. és Feldman, Jacob J.: *The Assassination of President Kennedy: A Preliminary Report on Public Relations and Behavior*. In: *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 28., 1964/2, 189-215. o.

¹⁰⁶ Dallek, Robert: i.m. 787. o.

¹⁰⁷ The Evolution of an Assassin. In: *Life*, 1964. február 21. 68-80. o.; Oswald Called It My 'Historic Diary' – And It Is. In: *Life*, 1964. július 10. 26-31. o.

párhuzamosan kezdődött meg JFK mitologizálása. 1964-ben egy emlékalbum jelent meg, mely felejthetetlen fotókkal mutatja be az elnököt és testvéreit, gyerekeit és szüleit. Az album szerint kevés olyan „figyelemre méltó család” van az amerikai történelemben, amelynek ekkora hatása lett volna az országra, mint a Kennedyk, akik minden tudásukat annak szentelték, hogy jobb helyé tegyék a világot és benne az Amerikai Egyesült Államokat.¹⁰⁸ A *Variety* szerint „*Thomas Jefferson óta egyetlen elnök sem tett akkora hangsúlyt a kultúrára és művészetekre, mint John F. Kennedy és a First Lady.*”¹⁰⁹ Kennedy politikai teljesítményét taglaló írások döntő többsége politikai nagyságát élte, miközben az olyan baklövéseket, mint például a Disznó-öbölbeli kudarcot, háttérbe szorították.

Egy valaki azonban mindennél és mindenkinél jobban és tudatosabban ápolta John Fitzgerald Kennedy képét, az pedig özvegye, Jackie Kennedy volt. Úgy tűnt, hogy Jackie egyfajta megnyugvást és életcélt talált néhai férje örökségének ápolásában.¹¹⁰ Tudta, hogy senki nem fogja férjét elfelejteni, ezért egyre inkább az foglalkoztatta, hogyan fognak rá emlékezni. Ezért nagy hangsúlyt fektetett férje kivételes államférfíui teljesítményének bemutatására. Ha Joe Kennedy volt a kulcsfigurája Jack Kennedy politikai képének a megteremtésében, akkor Jackie Kennedy volt az, aki gondozta és ápolta azt a merényletet követően. Azért, hogy a megfelelő keretben értelmezze a közvélemény, az újságírók, valamint a történészek Kennedy elnökségét, meg kellett teremtenie a megfelelő kontextust. Ahogy Stephen Ambrose történész fogalmazott, Jackie valójában át akarta venni a történelemírás feletti irányítást, ami sikerült is neki.¹¹¹

John F. Kennedy személyes, valamint elnöki teljesítménye és tragikus halála kiváló alapot szolgáltatott egy modern arisztotelészi tragédia színpadra állításához.¹¹² A merénylet után Jackie még akkor sem volt hajlandó levenni férje vérével átitatott rózsaszín Chanel ruhát, amikor Johnson mellett állt annak rögtönzött felesketésén. „*Csak lássák mit tettek Jackkel*” – reagált arra, amikor azt javasolták, hogy öltözzön át. Pár órával az elnök halálát követően pedig kijelentette, hogy Jacknek „*még arra sem volt lehetősége, hogy a polgárjogokért gyilkolják*

¹⁰⁸ *John F. Kennedy Memorial Album*. MacFadden-Bartell Corp., New York, 1964.

¹⁰⁹ White, Mark: i.m. 235. o.

¹¹⁰ Dallek, Robert: i.m. 789. o.

¹¹¹ The Last Side of Camelot. In: *Kennedy Assassination Chronicles*, 1995 őszi (Link: <http://www.jfklancer.com/pdf/Camelot.pdf>) Mentés ideje: 2021. május 1.

¹¹² Felkins, Patricia K. és Goldman, Irvin: Political Myth as Subjective Narrative: Some Interpretations and Understanding of John F. Kennedy. In: *Political Psychology*, Vol. 14., 1993/3, 447-467. o.

meg. Egy ostoba kis kommunista gyilkolta meg!”¹¹³ A hősi mítoszteremtésnek nyilván sokkal nagyobb szolgálatot tett volna, ha Kennedy a feketék jogkiterjesztéséért hal meg, ahogy annak idején Lincoln a rabszolgák felszabadításáért. A mítoszteremtés egyik legszimbolikusabb eseménye a néhai elnök temetése volt. Jackie kifejezett kívánsága volt, hogy a temetési szertartás Lincoln temetésére hasonlítson. A család kérése ellenére Jackie ragaszkodott ahhoz, hogy férjét Arlingtonban temessék el, sírját pedig egy olyan örök láng jelölje, mint amilyen a Diadalív alatt az első világháború után az Ismeretlen katona sírján lobog.

Néhány nappal a temetés után Jackie a *Life* magazin Pulitzer-díjas újságíróját és a család régi barátját, Theodore H. White-ot kérte meg arra, hogy közvetítse az egész ország felé azt, amit kitalált. *Az Epilógus* címre keresztelt írásban jelent meg először Camelot legendája, melyről Jackie is kijelentette szűk körben, hogy az általa kitalált metafora „*túlságosan szentimentális*.”¹¹⁴ A beszélgetés során – melyben a legapróbb részletekig beszámolt a dallasi merényletről – felidézte Jack azon szokását, hogy esténként, mielőtt lefeküdtek volna, feltett néhány lemezt a gramofonra. Jack kedvenc dala egy Broadway-musical, a *Camelot* zárószáma volt. A First Lady úgy vélte, JFK kedvenc idézete ebből a dalból akár elnökségének sírfelirata is lehetne: „*Ne hagyjuk feledni, hogy egy rövid, tündöklő pillanatig létezett egy hely, amelyet úgy hívtak, Camelot.*” Azt akarta, hogy az emberek Camelotként gondoljanak a Kennedy-érára. Azt akarta, hogy mindenki értse meg: jöhetnek még nagyszerű elnökök a jövőben, de „*másik Camelot nem lesz többé.*”¹¹⁵ Azzal, hogy Jackie nevet adott néhai férje elnökségének, helyére illesztette a mozaikdarabkákat és megteremtette a kollektív emlékezet keretét,¹¹⁶ amely cikkek, tudományos munkák sorának jelentette értelmezési keretét, továbbá megteremtette az úgynevezett Camelot-iskolát, amelyek tudományos publikációkba ültették Camelot metaforáját.¹¹⁷

¹¹³ Perry, Barbara A.: *Jacqueline Kennedy: First Lady of the New Frontier*. University of Kansas, Kansas, 2004. 181. o.

¹¹⁴ Leaming, Barbara: i.m. 141-142. o.

¹¹⁵ White, Theodore H.: *An Epilogue*. In: *Life*, 1963. december 6. 158-189. o.

¹¹⁶ Zelizer, Barbie: *Covering the Body: The Kennedy Assassination. Media, and the Shaping of Collective Memory*. University of Chicago, Chicago, 1992. 224. o.

¹¹⁷ Schlesinger, Arthur, Jr.: i.m.; Sorensen, Theodore C.: i.m.; Manchester, William: *The Death of a President*. Harper & Row, New York, 1967.

Konklúzió

„Az álom soha nem hal meg.”

(Edward Kennedy)

Az elnök erőszakos halála úgy tűnt, megfosztotta az Amerikai Egyesült Államokat és a világot is egy szebb jövőtől: fiatalságával, energikusságával reményt, hitet és elhivatottságot adott az országnak. Ezek a tényezők is nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a Kennedy elleni merénylet ugyanúgy az amerikai nép kollektív tudatának gyászeseményévé válhasson, ahogy harmincnyolc évvel később az ikertornyok ledöntése. Erőszakos halála mártíriumának egyik legfontosabb tényezője abba, hogy az emberek olyan nagyra értékelik az elnökségét és a történelemben betöltött szerepét, ami miatt politikájának reális értékelése sokszor háttérbe szorult. A televízió, amely megörökítette Kennedyt, szintén hozzájárult ehhez az állandó vonzerőhöz. A közvélemény hitt Kennedy őszinteségében, amelyet később napvilágra került nőügyei, egészségügyi állapota, gyógyszerhasználata sem tudott megingatni. Azzal pedig, hogy Amerika népét beengedte a világ egyik leghíresebb otthonába és bepillantást engedett az elnök, mint az ember hétköznapijaiba, csak tovább erősítette a közvélemény szimpátiáját. Kennedy testesítette meg *az amerikai álmot*. Fiatal volt, jóvágású és gazdag; művelt, sportos és vonzó; szellemes, vidám és nemes lelkű. Varázsával, bátorságával és közösségi szellemével igazolta népét, hitét, országa hagyományait és intézményeit. Szónoki teljesítményével növelte az amerikaiak önbecsülését, csillapította aggodalmaikat, és bátorságra, új próbálkozásokra buzdította őket. Az amerikai kivételességnek pedig nagy lökést adott azzal, hogy feltámasztotta a winthropi örökséget,¹¹⁸ amikor már megválasztott, de még be nem iktatott elnökként hitet tett a hegyen álló város mellett. A Kennedy-család a jelek szerint minden erényével és gyengeségével együtt mind a mai napig betöltik az amerikaiaknak egy királyi család iránti

¹¹⁸ 1630-ban John Winthrop angol puritán lelkész a következőket mondta: „*Tudnunk kell, hogy Izrael Istene köztünk van. [...] Be kell látnunk, hogy Városnak kell lennünk a Hegyen s éreznünk kell, hogy minden nép szeme rajtunk van.*” Ez a mondás kiválóan érzékelteti az amerikai vallásos attitűdöt és nemzeti karaktert jellemző szállóigévé vált, amely hűen tükrözi az amerikai kivételességbe vetett hitet. Idézi: Ahlstrom, Sidney E.: *A Religious History of the American People*. Yale University Press, New Haven, 1979. 147. o.; John F. Kennedy a winthropi örökségről lásd: Kennedy, John F. 1961. január 9-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/historic-speeches/the-city-upon-a-hill-speech>) Mentés ideje: 2021. május 22.

vágyát – és hasonlóképpen viszonyulnak hozzá, mint a britek a saját királyi családjukhoz, amelyet egyszerre tisztelet és bírálat tárgya.

Earl Warren főbíró szerint „*Isten akarata az, hogy... ezt a sorscsapást arra használjuk, hogy halhatatlanná tegyük az előrelátását és az emberségét. Ez az emlékmű legyen a nemzetünk jövőjéről elképzelt eszméjének beteljesítése.*”¹¹⁹ Ennyi év távlatából egyértelműen kijelenthető, hogy Earl Warren sorai beigazolódtak, még ha csak egy tudatosan kivitelezett emlékműről beszélhetünk, melynek neve: *Camelot*.

Felhasznált szakirodalom

20 év alatt először... Kennedy beszédéről. In: *Népszava*, 1963. június 13. 5. o.

Ahlstrom, Sidney E.: *A Religious History of the American People*. Yale University Press, New Haven, 1979. 147. o.

Alliance for Progress and Peace Corpse, 1961-1969 (Link: <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/alliance-for-progress>) Mentés ideje: 2021. április 11.

Alsop, Stewart és Bartlett, Charles: In Time of Crisis. In: *The Saturday Evening Post*, 1962. december 8. 15-21. o.

Americans remember JFK for more than just his death. In: *YouGov*, 2013. november 23. (Link: <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports/2013/11/23/americans-remember-jfk-more-just-his-death>) Mentés ideje: 2021. február 4.

American War and Military Operations Casualties: Lists and Statistics. In: *Congressional Research Service*, 2020. július 29.

A moszkvai tanácskozás az atomcsendről reményekre jogosít. In: *Népszabadság*, 1963. június 12. 1-2. o.

An Impish Heir's Birthday Picutre. In: *Life*, 1961. november 24. 34-39. o.

Az Egyesült Államok nem töri meg az atomcsendet. In: *Magyar Nemzet*, 1963. június 11. 1. o.

Árkus István: Felismerések és tettek. In: *Népszabadság*, 1963. június 13. 2. o.

Baker, Russel: 'Kennedy and Press' Seems a Hit. In: *The New York Times*, 1961. január 25. 12. o.

Baker, Russel: Capital Paraders Don Overcoats To Pass in White House Review. In: *The New York Times*, 1961. január 21. 1. és 9. o.

¹¹⁹ Dallek, Robert: i.m. 788-789. o.

- Barnett Defies Federal Court On Mississippi U. Integration. In: *The New York Times*, 1963. szeptember 14. 1. és 15. o.
- Bernstein, Leonard. Nelson Aldrich által készített interjú, 1965. július 21. *John F. Kennedy Library Oral History Program*.
- Brogan, Hugh: *Kennedy*. Akadémia, Budapest, 1997.
- Canby, Vincent: Longevity – The Real James Bond Mystery. In: *The New York Times*, 1983. október 16. 21-22. o.
- Casillo, Charles: *Marilyn Monroe. A rivaldafény árnyékában*. Alexandra, Budapest, 2019.
- Clarke, Thurston: *Ask Not. The Inauguration of John F. Kennedy and the Speech that Changed America*. Penguin Books, New York, 2010. Apple Books ed.
- Cronkite, Walter. Steven Fagan és Vicki Daitch által készített interjú, 2004. április 14. *John F. Kennedy Library Oral History Program*.
- C-SPAN Releases Third Historians Survey of Presidential Leadership. In: C-SPAN, 2017. február 17. (Link: <https://www.c-span.org/presidentsurvey2017/>) Mentés ideje: 2020. december 16.
- Dallek, Robert: *Befejezetlen élet. John F. Kennedy 1917-1963*. GABO, Budapest, 2004.
- Davis, Margaret Leslie: The Two First Ladies. In: *Vanity Fair*, 2008. október 6. (Link: https://www.vanityfair.com/news/2008/11/monalisa_excerpt200811) Mentés ideje: 2021. április 22.
- Eisenhower, Dwight D. 1961. január 17-i búcsúbeszéde (Link: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/eisenhower001.asp) Mentés ideje: 2021. április 11.
- Emotions of the Nation. In: *Life*, 1961. május 12. 18-27. o.
- Family Thanksgiving. In: *Time*, 1961. december 1. 12-13. o.
- Felkins, Patricia K. és Goldman, Irvin: Political Myth as Subjective Narrative: Some Interpretations and Understanding of John F. Kennedy. In: *Political Psychology*, Vol. 14., 1993/3, 447-467. o.
- Folliard, Edward T. William McHugh által készített interjú, 1967. március 30. *John F. Kennedy Library Oral History Program*.
- Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume X, Cuba, January 1961-September 1962. Document 257.
- Gamarekian, Barbara. Diane T. Michaelis által készített interjú, 1964. június 10. *John F. Kennedy Library Oral History Program*.

Gould, Jack: Mrs. Kennedy TV Hostess to. Nation. In: *The New York Times*, 1962. február 14., 1. és 18. o.

Gregory, Ross: *Cold War America, 1946 to 1990*. Infobase Publishing, New York, 2014.

Grieser, Justin: Washington, D.C. presidential inauguration weather history. In: *The Washington Post*, 2013. január 16. (Link: https://www.washingtonpost.com/blogs/capital-weather-gang/post/washington-dc-presidential-inauguration-weather-history/2013/01/16/5def1200-5ff3-11e2-b05a-605528f6b712_blog.html) Mentés ideje: 2021. április 6.

Harrison, Gilbert A. Larry J. Hackman által készített interjú, 1967. október 6. *John F. Kennedy Library Oral History Program*.

Hero's Welcome and Week Off. In: *Life*, 1961. május 19. 32-35. o.

Herman, George, Lisagor, Peter és McGrory, Mary. Frank Holborn által készített interjú, 1964. augusztus 4. *John F. Kennedy Library Oral History Program*.

Hill, Clint és McCubbin, Lisa: *Mrs. Kennedy és én*. Könyvmolyképző, Szeged, 2015.

Hoberman, J.: FILM; A Co-Production of Sinatra and J.F.K. In: *The New York Times*, 2003. szeptember 14. (Link: <https://www.nytimes.com/2003/09/14/movies/film-a-co-production-of-sinatra-and-jfk.html?searchResultPosition=1>) Mentés ideje: 2021. április 26.

John F. Kennedy and the Press. In: *John F. Kennedy Presidential Library and Museum* (Link: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/john-f-kennedy-and-the-press>) Mentés ideje: 2021. április 27.

John F. Kennedy Memorial Album. MacFadden-Bartell Corp., New York, 1964.

Johnson, Paul: *Az amerikai nép története*. Akadémia, Budapest, 2016.

Johnson, Ted: Making of John F. Kennedy Biopic 'PT 109' Was Hardly Smooth Sailing. In: *Variety*, 2013. augusztus 16. (Link: <https://variety.com/2013/film/news/making-of-john-f-kennedy-biopic-pt-109-was-hardly-smooth-sailing-1200579139/>) Mentés ideje: 2021. április 30.

Jones, Jeffrey M.: Biden Begins Term With 57% Job Approval. In: *Gallup*, 2021. február 4. (Link: <https://news.gallup.com/poll/329348/biden-begins-term-job-approval.aspx>) Mentés ideje: 2021. április 7.

Kennedy beszéde a szovjet-amerikai viszonyról és a leszerelés kérdéséről. In: *Népszava*, 1963. június 11. 1. o.

Kennedy elnök az amerikai külpolitikáról és a szovjet-amerikai kapcsolatokról. In: *Népszabadság*, 1963. június 11. 1. o.

- Kennedy, John F. 1961. január 9-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/historic-speeches/the-city-upon-a-hill-speech>) Mentés ideje: 2021. május 22.
- Kennedy, John F. 1961. január 25-i sajtótájékoztatója (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-press-conferences/news-conference-1>) Mentés ideje: 2021. április 8.
- Kennedy, John F. 1961. április 21-i sajtótájékoztatója (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-press-conferences/news-conference-10>) Mentés ideje: 2021. április 11.
- Kennedy, John F. 1961. április 27-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/american-newspaper-publishers-association-19610427>) Mentés ideje: 2021. április 27.
- Kennedy, John F. 1961. május 25-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/united-states-congress-special-message-19610525>) Mentés ideje: 2021. április 11.
- Kennedy, John F. 1962. október 22-i televíziós beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/historic-speeches/address-during-the-cuban-missile-crisis>) Mentés ideje: 2021. április 11.
- Kennedy, John F. 1963. február 21-i sajtótájékoztatója (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-press-conferences/news-conference-50>) Mentés ideje: 2021. április 27.
- Kennedy, John F. 1963. június 10-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/american-university-19630610>) Mentés ideje: 2021. április 12.
- Kennedy, John F. 1963. június 11-i televíziós és rádiós beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/civil-rights-radio-and-television-report-19630611>) Mentés ideje: 2021. április 17.
- Kennedy, John F. 1963. július 23-i televíziós és rádiós beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/nuclear-test-ban-treaty-19630726>) Mentés ideje: 2021. április 12.
- Kennedy, John F. 1963. szeptember 2-i interjúja (Link: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/kentv.htm>) Mentés ideje: 2021. április 13.
- Kennedy, John F. 1963. szeptember 9-i interjúja (Link: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/pentagon2/ps38.htm>) Mentés ideje: 2021. április 13.

Kennedy, John F. 1963. október 26-i beszéde (Link: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/historic-speeches/remarks-at-amherst-college-on-the-arts>) Mentés ideje: 2021. április 22.

Kennedy, John F.: *Profiles in Courage*. Harper Collins, New York, 2006. Apple Books ed.

Kennedy's Start. In: *The New York Times*, 1961. január 29. 1B. o.

Köszönöm, elnök úr! – Helen Thomas a Fehér Házban. Kennedy, Rory, HBO, 2008.

Life, 1963. augusztus 16.

Look, 1961. február 28.

MacArthur, Bran (szerk.): *A XX. század nagy beszédei*. Agave Könyvek, Budapest, 2006.

Manchester, William: *The Death of a President*. Harper & Row, New York, 1967.

Mann, Thomas C. Larry J. Hackman által készített interjú, 1968. március 13. *John F. Kennedy Library Oral History Program*.

Maslin, Janet: Sure, Mr. President, if You Really Want Me To. In: *The New York Times*, 2012. február 8. (Link: <https://www.nytimes.com/2012/02/09/books/once-upon-a-secret-mimi-alford-on-her-affair-with-kennedy.html>) Mentés ideje: 2021. április 29.

McKnight, Ren: When JFK (Accidentally) Graced the Cover of GQ. In: *GQ*, 2012. március 14. (Link: <https://www.gq.com/story/when-jfk-accidentally-graced-the-cover-of-gq>) Mentés ideje: 2021. április 30.

MNL OL XIX-J-1-j Az Egyesült Államok aktuális külpolitikája, különös tekintettel a jelenlegi berlini helyzetre

MNL OL XIX-J-1-j Hruscsov-Kennedy találkozó

Nelson, W. Dale: *Who Speaks for the President? The White House Press Secretary from Cleveland to Clinton*. Syracuse University Press, New York, 2000.

Oswald Called It My 'Historic Diary' – And t Is. In: *Life*, 1964. július 10. 26-31. o.

Patterson, James T.: *Grand Expectations: The United States, 1956-1974*. Oxford University Press, Oxford, 1996.

Perry, Barbara A.: *Jacqueline Kennedy: First Lady of the New Frontier*. University of Kansas, Kansas, 2004.

POTUS Inaugural Address Length (Link: <https://www.potus.com/presidential-facts/inaugural-address-length/>) Mentés ideje: 2021. április 7.

Rabe, Stephen G.: John F. Kennedy and Latin America: The "Thorough, Accurate, and Reliable Record" (Almost). In: *Diplomatic History*, 1999. nyár, Vol. 23., No. 3., 539-552. o.

Reeves, Richard: *President Kennedy: Profile of Power*. Touchstone Book, New York, 1993.

- Reston, James: The Problem of Holding a Political Balance. In: *The New York Times*, 1961. január 11. 46. o.
- Rustin, Bayard. Ed Edwin által készített interjú, 1985. szeptember 12. *Oral History Research Office, Columbia University*.
- Saad, Lydia: Trump Sets New Low Point for Inaugural Approval Rating. In: *Gallup*, 2017. január 23. (Link: <https://news.gallup.com/poll/202811/trump-sets-new-low-point-inaugural-approval-rating.aspx>) Mentés ideje: 2021. április 7.
- Samenow, Jason: Inauguration Weather: The Case of Kennedy. In: *The Washington Post*, 2009. május 1. (Link: http://voices.washingtonpost.com/capitalweathergang/2009/01/inauguration_weather_the_case.html) Mentés ideje: 2021. április 6.
- Schlesinger, Arthur, Jr.: *A Thousand Days. John F. Kennedy in the White House*. A Mariner Book, Boston, 2002. Apple Books ed.
- Schmidt Mária: *Bevezető előadás a Bosszútól az amnesztiáig – Büntetőpolitika, jogsértések és megtorlás 1956 és 1963 között című konferencián* (Link: <https://schmidtmaria.hu/v/989/>) Mentés ideje: 2021. május 24.
- Schonberg, Harold C.: Casals Playst at White House. In: *The New York Times*, 1961. novembere 14., 1. és 33. o.
- Sheatsley, Paul B. és Feldman, Jacob J.: The Assassination of President Kennedy: A Preliminary Report on Public Relations and Behavior. In: *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 28., 1964/2, 189-215. o.
- Sidey, Hugh: Joe Kennedy's Feelings about His Son. In: *Life*, 1960. december 19. 32. o.
- Sidey, Hugh: The President's Voracious Reading Habits. In: *Life*, 1961. március 17. 55-60. o.
- Simon Ágnes és Simon Eszter: Forródrót a hidegháborúban. In: *Aetas*, 19. évf. 3. sz., 2004. 74-86. o.
- Smith, Tom W.: The Cuban Missile Crisis and U.S. Public Opinion. In: *The Public Opinion Quarterly*, 2003 nyár, Vol. 67, No. 2., 265-293. o.
- Sorensen, Theodore C.: *Kennedy*. Harper & Row, New York, 1965.
- Steele, John L.: Well Suited for the White House. In: *Life*, 1961. október 13. 29-31. o.
- The Astronaut's Story of the Thrust into Space. In: *Life*, 1961. május 19. 24-31. o.
- The Evoluiton of an Assassin. In: *Life*, 1964. február 21. 68-80. o.
- The High Point in a Notable Week. In: *Life*, 1960. december 19. 29. o.
- The Last Side of Camelot. In: *Kennedy Assassination Chronicles*, 1995 ősz (Link: <http://www.jfklancer.com/pdf/Camelot.pdf>) Mentés ideje: 2021. május 1.

- The Monogram on This Man's Shirt Is J.F.K. In: *Esquire*, 1962. január. 35-39. o.
- The Nation. In: *Time*, 1961. június 30. 9-15. o.
- The Spaceman's Wife: 'Alan was in his Right Place.' In: *Life*, 1961. május 12. 28-31. o.
- Top 10 Greatest Speeches. In: *Time*
[\(http://content.time.com/time/specials/packages/completelist/0,29569,1841228,00.html\)](http://content.time.com/time/specials/packages/completelist/0,29569,1841228,00.html)
 Mentés ideje: 2020. december 16.
- Topping, Seymour: Russians Stirred By Kennedy Talk About Cold War. In: *The New York Times*, 1963. június 13. 1. és 11. o.
- Watts, Steven: *JFK and the Masculine Mystique*. Thomas Dunne Books, New York, 2016. Apple Books ed.
- White, Mark: *Kennedy: A Cultural History of an American Icon*. Bloomsbury, New York, 2013. Apple Books ed.
- White, Theodore H.: *An Epilogue*. In: *Life*, 1963. december 6. 158-189. o.
- Wolff, Barbara: 'I Have a Dream' leads top 100 speeches of the century. In: *University of Wisconsin-Madison News*, 1999. december 15. (Link: <https://news.wisc.edu/i-have-a-dream-leads-top-100-speeches-of-the-century/>) Mentés ideje: 2021. február 4.
- Zelizer, Barbie: *Covering the Body: The Kennedy Assassination. Media, and the Shaping of Collective Memory*. University of Chicago, Chicago, 1992.